

Yrd. Doç. Dr. Şafak NARBAY

Atatürk Üniversitesi

Erzincan Hukuk Fakültesi

Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

**TÜRK TİCARET KANUNU TASARISINDA
KIYMETLİ EVRAK HUKUKU KİTABINDA YAPILAN
DÜZENLEMELER VE DEĞİŞİKLİK ÖNERİLERİMİZ**

Prof. Dr. İrfan BAŞTUĞ Anısına Armağan

Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

ÇİC: 7 Özel Sayı 2005

AYRI BASIM

TÜRK TİCARET KANUNU TASARISINDA KIYMETLİ EVRAK HUKUKU KİTABINDA YAPILAN DÜZENLEMELER VE DEĞİŞİKLİK ÖNERİLERİMİZ*

Yrd. Doç. Dr. Şafak NARBAY**

I. GİRİŞ

Türk Ticaret Kanunu Tasarısında üzerinde, en az değişiklik yapılan bölüm, “Kıymetli Evrak” kitabı olmuştur. Bu durumun sebebi, TTK’nın kıymetli evraka ilişkin hükümlerinde, 50 yıla yaklaşan uygulamada -çek dışında- değişiklik ihtiyacının ortaya çıkmaması; ayrıca, bu hükümlerin sınır aşan nitelikleri dolayısıyla uluslararası toplumun bir parçasını oluşturmaları nedeniyle tek taraflı değişiklik yapılmasına sıcak bakılmaması olmuştur¹. Nitekim, Tasarı’nın genel gerekçe kısmında, “III. Kıymetli Evrak Kitabı” başlığı altında *gerçekleştirilenler “bazı çeviri yanlışlıkları düzeltilmiş,*

* Hakem incelemesinden geçmiştir.

** Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ **Tekinalp**, “40. Yılında Türk Ticaret Kanunu” hakkında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde yapılan toplantıda bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: “*Kıymetli evraka ilişkin hükümler sınır aşan nitelikleri dolayısıyla uluslararası toplumun bir parçasını oluşturmaktadır. Bu sebeple bu hükümlerde, tek taraflı değişikliğe gidilmesine taraftar değiliz. Bu tür düzenlemeler Türkiye’yi söz konusu toplumda yalnız bırakabilir ve ticaretimizi olumsuz yönde etkileyebilir. Kıymetli evrak hukukunda yapılabilecek değişiklikler, çeviri yanlışlarının düzeltilmesi, rücuda ödenen faiz dolayısıyla Yargıtay’ın iki dairesi arasında çıkmış bulunan ihtilafların, kronik enflasyon göz önünde tutularak alacaklılar lehine giderilmesi ve bir de hatır senetlerinde kötüye kullanmanın sınırlarına ulaşmış bulunan uygulamaya sınır getirilmesidir (Ünal Tekinalp, Kıymetli Evrak, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul, 1997, s.223)”*.

Zaten bu toplantıda da, kıymetli evraka ilişkin olmak üzere sadece “çek”e ilişkin bazı konularda ve “menkul kıymetlerin kaydî değer haline getirilmesi (kaydileştirme)” konusunda çözüm önerileri sunulmuş; kıymetli evrak hakkındaki diğer konularda görüş belirtilmemiştir (bkz. 40.Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul, 1997, s. 224-235).

çelişkiler ortadan kaldırılmıştır” şeklinde ifade edilmiştir. Maddelere ilişkin gerekçe kısmında da, **Tasarıda poliçeye ilişkin 11 maddede (m.674, m.694, m.695, m.699, m.703, m.710, m.711, m.712, m.719, m.732 ve m.733) “kaynak kanuna uygun” bir şekilde yapılan düzeltmeler hakkında gerekçelendirme yapılarak “Kıymetli Evrak Kitabı” hakkındaki açıklamalara son verilmiştir.** Bu görünüm ise, Tasarıda kıymetli evrak kitabında sadece 11 maddede değişiklik yapıldığı izlenimini vermektedir. Oysa, ayrıntıları ile açıklayacağımız üzere, yapılan değişiklikler bu maddelerle sınırlı değildir. Kıymetli evrak kitabında gerçekleştirilmiş olan tüm değişiklik ve düzenlemeler, Tasarıda madde gerekçelerine tam olarak yansıtılmamıştır².

Tasarının kıymetli evrak kitabında dikkati çeken ilk nokta, kıymetli evraka ilişkin maddelerin sayısında bir azalmanın olduğudur. Bunun nedeni, 6762 sayılı TTK’da “Kıymetli Evrak Kitabı” içinde yer alan “Taşıma işleri”nin, öğretilerdeki haklı eleştiriler³ doğrultusunda, ayrı bir kitapta (Dördüncü Kitap⁴) “Taşıma İşleri” başlığı altında düzenlenmesidir. Buradaki açıklamalarımızda öncelikle, Kıymetli Evrak Kitabında yapılan değişiklikler üzerinde durulacak olup; devamında Tasarıda yer almasını düşündüğümüz birtakım düzenleme ve düzeltmeler hakkında görüşlerimiz ortaya konacaktır. Kıymetli evraka ilişkin hükümlerde değişiklik yapılırken, bu alanın uluslararası boyutunu dikkate almak gerektiğini kabul etmekle birlikte, Tasarıda yer alan bazı hükümlerin tekrar gözden geçirilmesini, öğreti ve

² Örneğin, “1. *Hâmilin hakkı*” kenar başlıklı, yürürlükteki Kanun m.637, f.1, b. b hükmü “*vadenin gelmesinden itibaren işleyerek yüzde on hesabiyle faizi*” şeklindedir. Hüküm bu haliyle, hem öğreti hem de Yargıtay uygulamasında eleştiri konusu edilmiş; değişik görüşlerin ileri sürülmesine neden olmuştur. Tasarıda bu eleştiri ve görüşler (bu konuda geniş açıklamalar ve Yargıtay uygulaması hakkında bkz. Fırat **Öztaş**, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara, 1997, s. 750 ve dp.188, 189, s. 751; Reha **Poroy/Ünal Tekinalp**, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Genişletilmiş 15. Bası, İstanbul, 2001, s. 186, N.314) dikkate alınmış ve hüküm değiştirilerek “*ödeme tarihinden itibaren bu tutarın faizini*” olarak düzenlenmiştir. Buna karşılık, Tasarıda madde gerekçelerinde, yapılan bu değişikliklerle ilgili bir açıklama bulunmamaktadır. Aynı şekilde bkz. m.726, f.1, b.b; m.729, f.2; m.831 düzenlemelerine. Hemen ifade edelim ki, bu maddeler, örnek kabilinden zikredilen maddeler olup; açıklamalarımızda yeri geldikçe, değişiklik yapılan ancak **gerekçelendirilmeyen** düzenlemeler belirtilecektir.

³ Hüseyin **Ülgen**, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul, 1998, s. 110; Arslan **Kaya**, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul, 1998, s. 110; Işıl **Ulaş**, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul, 1998, s. 109.

⁴ Bu kitap, 6762 sayılı TTK’da “Deniz Ticareti” başlığını taşımaktadır.

uygulamada sorun olarak ortaya konulan hususlarda çözüm önerilerinin dikkate alınması gerektiğini düşünüyoruz. Bu öneriler doğrultusunda yapılacak olan düzenlemeler, kanaatimizce sistemimizi uluslararası toplumun dışına çıkarmayacağı gibi, bilakis yapılacak bazı değişiklikler, kıymetli evraka ilişkin hükümlerimizi uluslararası kurallarla daha da uyumlu hale getirecektir.

II. TASARIYLA KIYMETLİ EVRAK KİTABINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE ÖNERİLERİMİZ

A. GENEL OLARAK

Tasarının bu kitabında, özellikle Tasarının tümünde yapıldığı gibi, kullanılan dil sadeleştirilmiştir. Aynı zamanda, genel gerekçede de ifade edildiği gibi, daha çok “**bazı çeviri yanlışlıkları düzeltilmiş**” ve “**çelişkiler ortadan kaldırılmıştır**”. Bunun yanında, sorun olarak ortada duran bazı önemli hususlara da çözümler getirilmiştir. Ancak bunların bir kısmı maddelere ilişkin gerekçelerde ifade edilmiş; yapılan bir kısım değişiklikler ise, yukarıda da belirttiğimiz gibi, madde gerekçelerine yansıtılmamıştır.

B. MADDELERE İLİŞKİN DEĞİŞİKLİKLER

a. Kıymetli Evrakın Genel Hükümleri

1. Kıymetli Evrakın Tanımı

Öğretide, tanımlanmasının pek de başarılı yapılmadığı belirtilen⁵ yürürlükteki Kanunun “kıymetli evrakın tanımı” sadeleştirilerek, daha anlaşılır bir şekilde madde 645’te (6762 sayılı TTK m.557) “*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez*” olarak ifade edilmiştir.

2. Ciro ve Zilyetliğin Geçirilmesi

Madde 648, f.1’in ifadesi, yürürlükteki metne göre (6762 sayılı TTK m.560, f.1) daha anlaşılır hale getirilmiştir.

⁵ Oğuz İmregün, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 3. Bası, İstanbul, 2003, s. 6; aynı görüşte Fahiman Tekil, *Ticaret Kanununun Revizyonu Üzerine Düşünceler*, Prof.Dr. Oğuz İMREGÜN’e Armağan, İstanbul, 1998, s. 596.

Yürürlükteki maddenin “Devir için, tam ciro ve senedin teslimi kâfidir” şeklindeki 2 inci fıkra hükmü, Tasarıda “Devir için ciro ve senedin zilyetliğinin geçirilmesi yeterlidir” olarak ifade edilmiştir. Tasarıdaki fıkra metninde iki değişiklik yapılmıştır. Birincisi, 6762 sayılı TTK m.560, f.2’de yer alan “tam” ifadesi metinden çıkarılmak suretiyle bir çeviri yanlışlığı düzeltilmiş⁶ ve senedin devrinin sadece “tam ciro ile yapılabileceği gibi” bir yanlış anlayışın önüne geçilmiştir. İkincisi ise, yürürlükteki fıkra da geçen “senedin teslimi” ifadelerinin yerine, öğretide de haklı olarak belirtildiği üzere⁷, mehz Kanuna (OR 968, f.2: *Das ausgefüllte Indossament gilt in Verbindung mit der Übergabe der Urkunde als genügend Form der Übertragung*) daha uygun ve doğru bir çeviri olan “senet zilyetliğinin geçirilmesi” ibaresi kullanılmıştır. Bu doğrultuda, yürürlükteki Kanun m. 593, f.1 (Tasarı m.681, f.1) ve m.596, f.1 (Tasarı, m.684, f.1) yer alan “teslim” kelimesi de, Tasarıda, doğru çeviri olan “senet zilyetliğinin geçirilmesi” ibaresi ile değiştirilmiştir.

Buna karşılık, Tasarı m. 649, f.1 (6762 sayılı Kanun m.561, f.1), m.788 (6762 sayılı Kanun m.700, f.1) ve m.838, f.1 (6762 sayılı TTK m.750, f.1) hükümlerinde, aynen yürürlükteki Kanunda olduğu gibi “teslim” kelimesi kullanılmıştır. Oysa, bu maddelerde de “teslim” kelimesinin yerine, doğru ifade ve çeviri olan “zilyetliğinin geçirilmesi” ibaresi yer almalıdır⁸. Dolayısıyla, Tasarıda bu maddelerin metinleri belirttiğimiz doğrultuda düzeltilmelidir.

⁶ Bu fıkranın Türkçe’ye yanlış çevrildiğine ilişkin bkz. Naci **Kınacıoğlu**, Kıymetli Evrak Hukuku, 5.Baskı, Ankara, 1999, s. 42. Yazar, fıkranın Türkçe’ye “*Senedin teslimi ile birlikte doldurulmuş ciro, yeterli bir devir şekli sayılır*” şeklinde doğru çevirisinin yapılacağını ifade etmektedir (bkz. s. 42, dp.38).

⁷ Mehmet **Helvacı**/Hüseyin **Ülgen**/Abuzer **Kendigelen**/Arslan **Kaya**, Kıymetli Evrak Hukuku -Ders Kitabı-, İkinci Tıpkı Bası, İstanbul, 2005, s. 45, N.41. Yazar, 6762 sayılı TTK m.560, f.2 hükmünde anılan “teslim”in “zilyetliğinin devri” şeklinde anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir.

⁸ *Poroy/Tekinalp*, çek’in devrine ilişkin açıklamalarında, emre yazılı bir çek’in “ciro” ve “zilyetliğinin geçirilmesi” suretiyle devredilebileceğini belirtmekte ve 6762 sayılı TTK m.700, f.1’de yer alan “...*ciro ve teslim yoluyla devredilebilir*” hükmünün “ciro ve zilyetliğinin geçirilmesi” olarak anlaşılması gerektiğini dolaylı bir şekilde ortaya koymaktadır (*Poroy/Tekinalp*, s. 256, N.458).

3. Dönüştürme

Madde 650'nin kenar başlığı, yürürlükteki maddenin kenar başlığında olduğu gibi (6762 sayılı TTK m.562) "Tahvil"dir. Kıymetli evraka ilişkin maddelerde yapılan sadeleştirmeye paralel olarak, bu maddenin kenar başlığının "tür değiştirme" veya "dönüştürme" olması daha uygun olacaktır.

Diğer taraftan, Tasarıda da, yürürlükteki maddede olduğu gibi, "nama yazılı senedin-emre yazılı senede"; "emre yazılı senedin-nama yazılı senede" dönüştürülmesi hususu düzenlenmemiştir. Bu durum, yürürlükteki madde hakkında öğretide eleştiri konusu yapılmıştır⁹. Tasarıda bu eleştiriler dikkate alınmamıştır. Sebebi, mehzaz Kanundaki düzenleme de bu hususta bir hükmün yer almamasıdır.

Kanaatimizce madde metni, öğretide yapılan eleştiri ve öneriler doğrultusunda yeniden ele alınmalıdır. Bu doğrultuda madde metnine, nama yazılı senetlerin emre; emre yazılı senetlerin nama dönüştürülmeleri hakkında bir fıkra hükmünün eklenmesi yerine olacaktır. Buna göre madde şu şekilde düzenlenmelidir:

"MADDE 650. - (1) Nama veya emre yazılı senet, ancak kendisine hak verdiği ve borç yüklediği tüm kişilerin onayıyla hâmile yazılı senet haline getirilebilir. Bu onayın bizzat senet üzerine yazılması gerekir.

(2) Hâmile yazılı senetlerin nama veya emre yazılı senet haline getirilmesi hususunda da aynı kural geçerlidir. Bu son halde hak veya borç sahibi kişilerden birinin onayı bulunmazsa bu değişiklik, ancak değişikliği yapan alacaklı ile onun haklarına doğrudan doğruya halef olan kişi arasında hüküm ifade eder.

(3) Nama yazılı senetlerin emre yazılı senet haline getirilmesinde, nama veya emre yazılı senetlerin hâmiline yazılı senet haline getirilmesindeki birinci fıkra hükmü; emre yazılı senetlerin nama yazılı senet haline getirilmesinde ise,

⁹ *Domaniç*, nama yazılı senetlerin -emre; emre yazılı senetlerin nama dönüştürülmesine ilişkin bir hükmün yasada yer almamasını bir ihmal olarak değerlendirmekte ve "nama yazılı senetlerin- emre" dönüştürülmesinde, "nama ve emre yazılı senetlerin hâmiline" dönüştürülmesindeki usulün; "emre yazılı senetlerin nama" dönüştürülmesinde de "hâmiline yazılı senetlerin nama ve emre" dönüştürülmesindeki usulün uygulanmasının doğru olacağını ileri sürmektedir (Hayri *Domaniç*, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 1975, s. 42). *Öztaş* da, 6762 sayılı TTK m.562'deki düzenlemenin eksik olduğunu ifade etmektedir (*Öztaş*, s. 255). Ayrıca bkz. *Helvacı/Ülgen/Kendigelen/Kaya*, s. 65-66, N.151-158.

hâmiline yazılı senetlerin nama veya emre yazılı senet haline getirilmesine ilişkin ikinci fıkra hükmü kıyasen uygulanır¹⁰”.

4. Terminoloji

4.1. Mehil Kelimesi

Madde 657, f.2’de (6762 sayılı TTK m.569, f.2) yer alan “**mehilleri**” kelimesinin, “**süreleri**” şeklinde ifade edilmesi, kanaatimizce daha yerinde olacaktır. Nitekim, 6762 sayılı TTK m.577, f.1, f.2 ve m.578, f.1’de’de yer alan “mehil” kelimesinin yerine, bu düzenlemelerin Tasarıda karşılığı olan m.664, f.1, f.2 ve m.666, f.1 hükümlerinde “**süre**” kelimesi kullanılmıştır.

4.2. Menetmek Kelimesi

Tasarı m.658, f.2’de (6762 sayılı TTK m.570) yer alan “menedilen” kelimesinin de sadeleştirilerek, “yasaklanan” şeklinde ifade edilmesi, kanaatimizce daha yerinde olacaktır. Nitekim, Tasarı m.662’nin kenar başlığında ve madde 665, f.2’de “*ödeme yasağı*” ifadelerinin yer alıyor olması bu görüşümüze desteklemektedir.

Aynı şekilde, Tasarı m.662, f.1 (6762 sayılı TTK m.574, f.1), m.692, f.2 ve f.4 (6762 sayılı TTK m.604, f.2 ve f.4), m.713, f.2, b.c (6762 sayılı TTK m.625, f.2, b.3), m.714, f.6 (6762 sayılı TTK m.626, f.6), m.735, f.1 (6762 sayılı TTK m.647, f.1) ve m.757, f.1 ve f.2 (6762 sayılı TTK m.669, f.1 ve f.2) düzenlemelerinde yer alan “menetmek” ifadesi yerine “**yasaklamak**” ifadesinin konulması, kıymetli evrak kitabında yapılan sadeleştirmenin amacına daha uygun olacaktır.

b. Poliçe’ye İlişkin Maddeler

1. “Poliçe’yi Düzenleyen” Kavramı

Tasarıda, poliçeyi çeken kişi “düzenleyen” kavramı ile ifade edilmiş ve poliçe kısmının tamamında bu kavram kullanılmıştır (aynı durum diğer kambiyo senetleri olan “bono” ve “çek” için de söz konusudur). Bu durumun sebebi, gerek mehz İsviçre Borçlar Kanunu (OR m.990-1144) gerek Alman

¹⁰ **Domanıç**, s. 42; **Öztañ**, s. 261. Her iki yazar da, emre yazılı senetlerin -nama; nama yazılı senetlerin- emre dönüştürülmesinde 6762 sayılı TTK m.562’den kıyasen yararlanılabileceğini ifade etmektedirler.

Polİçe Kanunu (Wechselgesetz m.1-98) ve Alman Çek Kanununda (Scheckgesetz m.1-66) “polİçe ve çek’i keşide eden”, “bonoyu düzenleyen” kişi için tek bir kavramın -“Aussteller”- kullanılmış olmasıdır. Bu kavram, Tasarıda, her üç kambiyo senedi için de ortak bir şekilde “düzenleyen” olarak yer almıştır. Oysa üç taraflı ve temelde bir havale ilişkisi olan polİçe için (aynı şekilde çek) “düzenleyen” kavramının kullanılması bu senetleri ifade açısından yerinde değildir. Yürürlükteki Kanunumuzda polİçe ve çek için, bir keşide etme durumu söz konusu olduğundan, bu senetleri çeken kişi “keşideci”; bir düzenleme durumu söz konusu olduğu için de bono hakkında “tanzim eden” kavramı kullanılmıştır. Dolayısıyla polİçe ve çek’in düzenlenmesi değil, “keşide edilmesi”, bu senetlerdeki üçlü ilişkiyi daha doğru bir şekilde ifade etmektedir. “Düzenleme” kavramı hukukî niteliği itibariyle “mücerret bir borç ikrarı” olan ve “ikili bir ilişki” içeren “bono” açısından doğru bir kullanım şekli olacaktır. Nitekim öğretilerde de, bono için zaman zaman kullanılan “keşideci” kavramının yerinde olmadığı, çünkü, keşide etmenin üçüncü bir kişi üzerine o kişiye hitaben senedin düzenlenmesi anlamını taşıdığı, bu nedenle “keşideci” teriminin polİçe ve çek’e hasredilmesinin daha doğru olacağı ifade edilmiştir¹¹.

Bütün bu gerekçelerle, Tasarıda **polİçe ve çek’i çeken kişiler için** “düzenleyen” değil, yürürlükteki Kanunda olduğu gibi “**keşideci**” kavramının kullanılması daha yerinde olacaktır.

2. Polİçe’de Muhatabın Adı ve Soyadı

Tasarıda, bir polİçe’de yer alması gereken unsurları belirten m.671, f.1, b.c, “**ödeyecek olan kişinin (muhatabın) ad ve soyadını,...içerir**” şeklinde ifade edilmiştir. Hüküm, içerik itibariyle 6762 sayılı TTK m.583, f.1, b.3’ün bir tekrarıdır. Düzenleme bu haliyle, bir polİçe’de muhatap olarak sadece gerçek kişilerin yer alabileceği izlenimini vermektedir¹². Mevzu Kanuna

¹¹ **Poroy/Tekinalp**, s. 232, dp.1. **Öztañ** da, bonoyu düzenleyen, polİçe’deki keşideciye karşılık geldiğini, bonoda bir keşide (Ziehung, tiraye) söz konusu olmadığından, kanunkoyucunun, bonoyu düzenleyen kimse için “keşideci” kavramını değil de “tanzim eden (düzenleyen)” kavramını kullanmasının yerinde bir tutum olduğunu ifade etmektedir (**Öztañ**, s. 1014). Aynı doğrultuda **Oğuz İmregün**, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, 2003, s. 108, dp. 4.

¹² 6762 sayılı Kanun m.583, f.1, b.3 hakkındaki görüşler için bkz. Yaşar **Karayağcın**, *Ticaret Hukuku, III.Ticarî Senetler (Kambiyo Senetleri)*, Dördüncü Baskı, Ankara, 1970, s. 106-108; **Öztañ**, s. 455; **Kınacıoğlu**, s.107, dp.15.

baktığımızda, ilgili düzenlemede [OR m.991, f.1, b.3. 3. *den Namen dessen, der zahlen soll (Bezogener)*];, “muhatabın adı”ndan söz edilmektedir. Almanca metindeki “Name” kelimesinin “ad” olarak çevrilmesi amaca daha uygun olacaktır. Ancak burada ifade edilen “ad” kelimesi, sadece, “bir gerçek kişinin soyadı yazılmamış ismi” anlamına gelmemektedir.

Öğretide *Karayalçın*, m.583, f.1, b.3 düzenlemesinde geçen “ad ve soyadı” kelimelerinin yerinde olmadığını, Cenevre metninde ve İsviçre Borçlar Kanununda sadece “ad”ın kullanılmasının gerekli ve yeterli görüldüğünü; önemli olanın, senet bedelini ödeyecek muhatabın poliçe’den anlaşılması olduğunu; kaldı ki, ad ve soyadın mutlak surette kabulü durumunda tüzel kişilerin muhatap olmaması gibi garip bir sonucun ortaya çıkacağını ifade etmektedir¹³. Yazar, bu nedenlerle ve “mehaz metinlerin mehaza uygun olarak anlaşılması gerektiği ilkesi” dolayısıyla, muhatabın “adı”ndan gerçek kişilerde “ad ve soyad”ın anlaşılması gerektiğini; tacirlerde ise, firmanın tam olarak yazılmasının şart olmayıp, muhatabın kimliğini belirtecek bir ismin bulunmasının yeterli sayılacağını belirtmektedir¹⁴.

Ülgen de, muhataba ilişkin açıklamalarında, poliçenin bir tüzel kişi üzerine keşide edildiği durumda, muhatap kısmına, tüzel kişinin niteliğine göre, “dernek ve vakıflarda tüzel kişinin adı”nın, “ticaret şirketlerinde ise ticaret unvanı”nın yazılması gerektiğini ortaya koymaktadır¹⁵.

Alman doktrininde *Baumbach/Hefermehl* ise, bent hükmünde yer alan “Name” kelimesinin, bir kişiyi diğer kişilerden gerek “haricen” gerek “ifade itibariyle ayırt eden ibare” olarak anlaşılması gerektiğini; bir tacirin “ticari adı”nın onun “ticaret unvanı” olduğunu ve bir poliçe’de muhatap olarak

¹³ **Karayalçın**, s. 106; *Öztaş* da “soyadı” kelimesinin herhangi bir gerekçe gösterilmeden Meclis Komisyonu’nca metne ilave edildiğini ve mehaz Kanun’da bulunmadığını belirtmektedir (*Öztaş*, s. 455).

¹⁴ **Karayalçın**, s. 107.

¹⁵ Hüseyin **Ülgen**/Mehmet **Helvacı**/Abuzer **Kendigelen**/Arslan **Kaya**, Kıymetli Evrak Hukuku -Ders Kitabı-, İkinci Tıpkı Bası, İstanbul, 2005, s. 84, N.22. Aynı doğrultuda **İmregün**, s. 42-43; Hasan **Pulaşlı**, Kıymetli Evrak Hukuku, Yenilenmiş 6.Baskı, Adana, 2004, s. 88. *Bozer/Göle* de, poliçenin, tüzel kişiler üzerine de çekilebileceğini belirttiikten sonra, tüzel kişinin soyadının söz konusu olmadığını, bu hükmün tüzel kişiler hakkında uygulanmasının düşünülemeyeceğini; tüzel kişilerden tacir niteliğini taşıyanlar üzerine çekilecek poliçe’de ise, bunların ticaret unvanının yer alması gerektiğini, isabetli bir ayırım yaparak, ifade etmektedirler (Ali **Bozer**/Celal **Göle**, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2004, s. 49-50).

gösterilen kişinin ad veya ticaret unvanı bilgisinin “açık ve net bir biçimde” belirlenebilir olması gerektiğini vurgulamaktadır¹⁶.

Kanaatimizce, bu konudaki eleştiri ve tereddütler, Tasarı m.671, f.1, b.c hükmünün, “ödeyecek olan kişinin (muhatapın) adını” şeklinde değiştirilmesi ile giderilecektir. Buradaki “ad” kelimesi gerçek kişiler için “ad ve soyad”, tacir olmayan tüzel kişiler için “tüzel kişinin adı”, tacir olan tüzel kişiler için ise “ticaret unvanı”nı olarak anlaşılmalıdır. Nitekim Tasarıda, bonoda yer alacak unsurlara ilişkin 776 ıncı maddenin lehtara ilişkin hususun düzenlendiği e bendinde, “kime ve(ya)¹⁷ kimin emrine ödenecekse onun adını... içerir” denilmek suretiyle, mehz Kanuna uygun bir çeviri yapılmıştır¹⁸.

3. Poliçe’de Lehtarın Adı ve Soyadı

Tasarıda poliçe’de yer alması gereken unsurları belirten m.671, f.1, f bendi “*kime veya kimin emrine ödenecek ise onun ad ve soyadını,*” şeklinde bir hüküm içermektedir. Bu bent, yürürlükteki Kanun m.583, f.1, b.6’nın bir tekrarıdır. Mehz Kanunun ilgili düzenlemesine baktığımızda orada “kime veya kimin emrine ödenecekse onun adı”ndan söz edilmektedir (*OR m.991, f.1, b.6: den Namen dessen, an der oder an dessen Ordre gezahlt werden soll;*). Yukarıda “muhatap” unsuruna ilişkin yaptığımız açıklamalarda olduğu gibi, gerek Tasarı, gerek yürürlükteki Kanun hükmü lafzî olarak ele alındığında, bir poliçe’de sadece gerçek kişilerin lehtar olarak gösterilebileceği şeklinde bir izlenim vermektedir. Oysa, bir poliçe’de gerçek kişiler kadar tüzel kişiler de lehtar olarak gösterilebilir¹⁹. Bu nedenle, Tasarı m.671, f.1, b.f hükmünün, yukarıdaki gerekçelerimize paralel bir şekilde, mehz

¹⁶ **Baumbach/Hefermehl**, Wechselgesetz und Scheckgesetz, 20. Auflage, München, 1997, Art. 1, WG, Rdnr.7.

¹⁷ Bu bentte yer alan “ve” bağlacının doğru olmadığına ilişkin ayrıntılı açıklamalar aşağıda yapılacaktır.

¹⁸ 6762 sayılı Kanun m.688, f.1, b.5’in mehzına baktığımızda da (OR m.1096, f.1, b.5), tıpkı poliçe’de yer alması gereken “muhatap” ve “lehtar” unsurunda olduğu gibi, bonoda yer alacak lehtar da “den Namen dessen, ...” şeklinde ifade edilmiştir. Şayet bonodaki lehtar için “Name” kelimesi “adını” olarak çevrilmişse -ki doğru çeviri bu şekildedir- poliçe’de yer alması zorunlu muhatap ve lehtar için de aynı şekilde çeviri yapılmalı, “... ve soyadı” kelimelerine Tasarıda yer verilmemelidir.

¹⁹ **Baumbach/Hefermehl**, Art. 1, WG, Rdnr.7, 11; **Öztan**, s. 458; **Poroy/Tekinalp**, s. 124, N.202; **İmregün**, s. 48; **Pulaşlı**, s. 90.

Kanunla daha uyumlu olacak biçimde “kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını...içerir” şeklinde düzeltilmesi yerinde olacaktır.

4. Poliçe Metninde Ödeme Yerinin Açıkça Yazılmaması

Tasarıda “2. Unsurların bulunmaması” kenar başlıklı m.672’nin 3 üncü fıkrası, “Ayrıca belirtilmiş olmadıkça muhatabın soyadı yanında gösterilen yer, ödeme yeri ve aynı zamanda da muhatabın yerleşim yeri sayılır” hükmünü içermektedir. Bu fıkra hükmü, 6762 sayılı TTK m.584, f.3’ün sadeleştirilmiş bir tekrarıdır. Düzenleme, bu haliyle mehz Kanunla uygunluk göstermemektedir. Çünkü mehz İsviçre Borçlar Kanunu m.992, f.3 hükmü “Mangels einer besonderen Angabe gilt der bei dem Namen des Bezogenen angegebene Ort als Zahlungsort und zugleich als Wohnort des Bezogenen” şeklinde ifade edilmiştir. Hükümde yer alan “Name” kelimesine, muhatabın soyadı değil, “adı” olarak anlam verilmesi daha isabetli olacaktır²⁰. Yukarıda “muhatabın adı”na yönelik açıklamalarımızda belirttiğimiz gibi, “muhatabın adı”, gerçek kişilerde “ad ve soyad”, tacir sıfatı bulunmayan tüzel kişilerde “tüzel kişinin adı”, tacir sıfatı bulunan tüzel kişilerde ise “ticaret unvanı” olarak anlaşılmalıdır. Bu nedenle, yürürlükteki fıkra hükmü, Tasarıda “Ayrıca belirtilmiş olmadıkça muhatabın adı yanında gösterilen yer, ödeme yeri ve aynı zamanda da muhatabın yerleşim yeri sayılır” şeklinde düzeltilmelidir²¹.

²⁰ Nitekim Türk Ticaret Kanununa ilişkin Hükümet Tasarısının 584 ncü maddesinde “keşidecinin adı” ibaresine yer verilmiş; ancak, TBMM Adalet Encümeni’nde bu ibare “keşidecinin soyadı” ifadeleri ile değiştirilmiştir (Erdoğan **Moroğlu**, Kambyo Senetlerinde Düzenleme Yeri, Prof.Dr. Fahiman TEKİL’in Anısına Armağan, İstanbul, 2003, s. 158, dp.16’dan naklen. Gerçi yazar bu dipnottaki açıklamalarında, “soyadı” sözcüğünün “ad”a göre daha doğru olduğunu ifade etmektedir).

Bozer/Göle ise, konuya ilişkin açıklamalarında, keşide yerinin gösterilmemesinin, senedin poliçe niteliğini yitirmesine yol açmayacağını; bu durumda poliçenin keşidecinin **adının** yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılacağını; keşidecinin **adının** yanında da herhangi bir yer gösterilmemiş ise, senedin poliçe niteliğini kaybedeceğini belirterek, bakılacak yeri, fıkra metninde olduğu gibi “keşidecinin soyadı yanında gösterilen yer” olarak değil, kanaatimizce de olması gerekene daha uygun olarak “keşidecinin adı yanında gösterilen yer” şeklinde kullanmaktadır. (**Bozer/Göle**, s. 54).

Baumbach/Hefermehl de, fıkraya ilişkin açıklamalarında, bir poliçe’de keşide yeri bilgisinin yer almaması durumunda, “keşidecinin adı” veya “ticaret unvanı yanında yazılı olan yer”in keşide yeri sayılacağını ifade etmektedir (**Baumbach/Hefermehl**, Art.2, WG, Rdnr.8).

²¹ Nitekim, öğretilde *Bozer/Göle*, poliçe’de “alternatif unsurlar”a ilişkin açıklamalarını yaparken, “Ancak, ödeme yeri gösterilmemiş ise, poliçe muhatabın **adının bulunduğu**

5. Poliçe Metninde Keşide Yerinin Açıkça Gösterilmemesi

Tasarıda 2. *Unsurların bulunmaması* kenar başlıklı m.672'nin 4 üncü fıkrası, "**Düzenlenme yeri gösterilmeyen poliçe, düzenleyenin soyadı yanında gösterilen yerde düzenlenmiş sayılır**" şeklinde ifade edilmiştir. Fıkra hükmü, içerik itibarıyla yürürlükteki Kanun m.584, f.4'ün bir tekrarıdır. Fıkra hükmü bu haliyle mehz Kanunla uygunluk göstermemektedir. Çünkü mehz İsviçre Borçlar Kanunu m.992, f.4 hükmü "*Ein Wechsel ohne Angabe des Ausstellungsortes gilt ausgestellt an dem Orte, der bei dem Namen des Ausstellers angegeben ist*" şeklinde ifade edilmiştir. Hükümde yer alan "Name" kelimesi, keşidecinin soyadı değil, "adı" olarak anlandırılmaktadır²². Bu nedenle fıkra hükmü Tasarıda "**Keşide yeri gösterilmeyen poliçe, keşidecinin adı yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılır**" şeklinde

yerde ödenir" demek suretiyle, buradaki ifadenin dolaylı bir şekilde "soyadı" değil, "adı" olması gerektiğini ortaya koymaktadır (Bozer/Göle, s. 55). Öztan da kitabının 474 ncü sayfasında "*eğer ödeme yeri gösterilmemiş ve muhatabın adı yanında bir yer ismi de yazılmamışsa, senet poliçe olmaktan çıkar*" dedikten sonra, 476 ncü sayfada "*Aksi takdirde, muhatabın soyadı yanında yazılı yer, ödeme yeri ve aynı zamanda muhatabın ikametgâhı sayılır (TTK 584/III)*" ifadeleriyle, bu sefer Kanundaki ibareyi kullanmaktadır (Öztan, s. 476). İmregün ise, "*Ancak, ödeme yerinin açıkça belirtilmemiş olması, poliçeyi mutlaka bâtil kılmaz, bakılır, muhatabın adı ve soyadı veya unvanı yanında bir yer ismi varsa, orası ödeme yeri sayılır*" demek suretiyle "muhatabın soyadı" ifadelerinin "**muhatabın adı ve soyadı veya ticaret unvanı**" olarak anlaşılması gerektiğini dolaylı bir şekilde belirtmektedir (İmregün, s. 47).

²² Türk Ticaret Kanununa ilişkin Hükümet Tasarısının 584 ncü maddesinde "keşidecinin adı" ibaresine yer verilmiş; ancak, TBMM Adalet Encümeni'nde bu ibare "keşidecinin soyadı" ifadeleri ile değiştirilmiştir (Erdoğan Moroğlu, *Kambiyo Senetlerinde Düzenleme Yeri*, Prof.Dr. Fahiman TEKİL'in Anısına Armağan, İstanbul, 2003, s. 158, dp.16'dan naklen. Gerçi yazar bu dipnottaki açıklamalarında, "soyadı" sözcüğünün "ad"a göre daha doğru olduğunu ifade etmektedir).

Bozer/Göle ise, konuya ilişkin açıklamalarında, keşide yerinin gösterilmemesinin, senedin poliçe niteliğini yitirmesine yol açmayacağını; bu durumda poliçenin keşidecinin **adının** yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılacağını; keşidecinin **adının** yanında da herhangi bir yer gösterilmemiş ise, senedin poliçe niteliğini kaybedeceğini belirterek, bakılacak yeri, fıkra metninde olduğu gibi "keşidecinin soyadı yanında gösterilen yer" olarak değil, kanaatimizce de olması gerekene daha uygun "keşidecinin adı yanında gösterilen yer" şeklinde kullanılmaktadır. (Bozer/Göle, s. 54).

Baumbach/Hefermehl de, fıkraya ilişkin açıklamalarında, bir poliçe'de keşide yeri bilgisinin yer almaması durumunda, "keşidecinin adı" veya "ticaret unvanı yanında yazılı olan yer" in keşide yeri sayılacağını ifade etmektedir (Baumbach/Hefermehl, Art.2, WG, Rdnr.8).

ifade edilmelidir. Ancak, bu çözüm de tam anlamıyla tatmin edici olmayacaktır. Gerçekten *Moroğlu'nun* da isabetle belirttiği gibi²³, TTK m.583'te bir poliçe'de yer alması zorunlu unsurlar arasında "keşidecinin soyadı" veya "adı ve soyadı"nın yer alması zorunlu tutulmamış olmasına rağmen, m.584, f.4'te "keşidecinin soyadı yanında yazılı olan yer" in poliçenin keşide edildiği yer sayılacağından söz edilmesi ratio legis'e aykırıdır. Poliçe'de zorunlu unsur ve geçerlilik koşulu olarak, "keşidecinin imzası" öngörüldüğü için, bir poliçe'de keşide yeri açıkça gösterilmemişse, bakılması gereken yer keşidecinin soyadı yanı değil "imzası"nın yanı olmalıdır²⁴.

Diğer taraftan fıkra hükmü yürürlükteki haliyle Tasarıda kalacak olursa, keşide yerinin açıkça belirtilmemiş olduğu bir poliçe'de, keşidecinin imzasının yanında bir yerin yazılı olması durumunda, bu yerin keşide yeri sayılıp sayılmayacağı duraksamaya yol açacak niteliktedir²⁵.

Aynı zamanda, Tasarı m.672, f.4 hükmünde yer alan "keşidecinin soyadı" ibaresine mutlak olarak bağlı kalındığında, bir poliçe'de "sadece" gerçek kişilerin keşideci olabileceği sonucu çıkacaktır ki, bunun doğru olmadığı ortadadır. Bir başka deyişle, poliçe'de gerçek kişiler kadar tüzel kişiler de keşideci olabilirler. Tüzel kişilerde ise "soyad"ın söz konusu edilmesi mümkün değildir²⁶. Fıkra hükmü bu durumda aksaklık göstermektedir.

Bütün bu gerekçelerle, Tasarı m.672, f.4 hükmü "**keşide yeri gösterilmeyen bir poliçe keşidecinin imzası yanında yazılı olan yerde keşide edilmiş sayılır**" şeklinde düzeltilmelidir. Böylece, yukarıda işaret ettiğimiz aksaklıkların tümüyle çözümleneceği kanaatindeyiz²⁷.

²³ *Moroğlu*, s. 158.

²⁴ *Moroğlu*, s. 158.

²⁵ *Moroğlu*, s. 159. Yazar bu durumda, ratio legis'e göre duraksamanın yersiz olacağını belirtmektedir. Nitekim Yargıtay uygulamasında da keşidecinin imzası yanında yazılı olan yer keşide yeri olarak kabul edilmiştir (Y. 10.CD, E.1998/831, K.1998/1840 - YKD. Y.1999, C.25, S.3, s.427-428-).

²⁶ *Özta*n da, m.584, f.4 hükmünün isabet dereccsinin şüpheli olduğunu, çünkü, Komisyon tarafından gerekçe gösterilmeden metne eklenen "soyadı" kelimesinin, senedin bir tüzel kişi tarafından tanzimi halinde anlamının kalmayacağını ifade etmektedir (*Özta*n, s. 471).

²⁷ Bkz. *Moroğlu*, s. 158. Aynı doğrultuda Abuzer *Kendigelen*, *Çek Hukuku*, İstanbul, 2004, s. 83 (*Kendigelen*, *Çek Hukuku*). Yazar, "çekte keşide yeri"ne ilişkin açıklamalarında, her ne kadar TTK m.693, f.3'te "keşidecinin ad ve soyadı yanında yazılı olan yer"den bahsedilmekte ise de, TTK m.692 düzenlemesinde sadece keşidecinin imzasından söz

6. Adresli ve Yerleşim Yerli Poliçe

Madde 674, Tasarıda değiştirilmiş ve gerekçesi yazılmış olan bir maddedir. Yürürlükteki madde metninin (6762 sayılı TTK m.586) “adresli ve ikametgâhlı poliçe”yi doğru açıklayamaması, birbirine karıştırmış ve durumun da öğretide eleştirilmiş²⁸ olması nedenleri ile, Tasarıda bu iki poliçe türü, tek bir fıkrada (yürürlükteki madde iki fıkra) ve “olması gerektiği gibi” kaleme alınmıştır.

Gerekçede bu durum, “*adresli ve ikametgâhlı poliçe 6762 sayılı Kanunda, kaynaktan tamamıyla farklı bir şekilde düzenlenmişti. Bazı yorumlara göre kaynak ile aynı sonuçlara varılabildiği mümkündür. Ancak, hüküm tartışmalar ve görüş ayrılıklarına yol açıyordu. 674. Maddede adresli ve yerleşim yerli poliçe kaynağa uygun hâle getirilmiştir*” şeklinde ifade edilmiştir.

7. Poliçe'nin Bir Daha Kabule Arzı

Tasarı m.694, f.2 (6762 sayılı TTK m.606, f.2) hükmü, “*Hâmil, kabule arz edilen poliçeyi muhatabın elinde bırakmakla yükümlü değildir*” şeklinde

edildiğini, buradaki “ad ve soyad” ifadelerini imzayı da kapsayacak şekilde yorumlamak gerektiği görüşünü savunmaktadır.

İmregün de, son derece isabetli bir şekilde yasanın (6762 sayılı TTK. m.584, f.4) bu ifadesinin hatalı olduğunu, poliçe’de keşidecinin ad ve soyadının bulunmasının zorunlu olmadığını; tüzel kişi keşidecide soyadından söz edilemeyeceğini, buna karşılık keşidecinin imzasının esaslı şart olduğunu belirttikten sonra, bu nedenle yasa hükmünün “*keşidecinin imzası yanında bir yer gösterilmiş ise, o yer keşide yeri sayılır*” şeklinde anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir (*İmregün*, s. 50).

²⁸ Bkz. *Öztan*, s. 476. Yazar, Kanunun benimsediği ayrımın, Cenevre Metinlerine uymadığını ifade ettikten sonra, bir poliçenin adresli veya ikametgâhlı poliçe şeklinde ayrıma tabi tutulmasında göz önünde tutulması gereken ölçünün, “ödeme yeri”nin “muhatabın ikametgâhının bulunduğu mülki birlikle aynı olup olmaması” değildir demektedir. Aynı zamanda yazar, ikametgâhlı poliçenin, keşidecinin düzenlediği bir poliçeye, muhatabın ikametgâhı haricinde bir yerde ödeneceği şartının konulması durumunda söz konusu edileceğini; bir başka deyişle, poliçenin ödeneceği yerin, muhatabın ikametgâhından başka bir mahal olacağını keşideci tarafından belirtilmesi durumunda, bu yerin ister muhatabın ikametgâhı ile aynı yerde, ister başka bir yerde bulunsun, bu poliçenin “ikametgâhlı poliçe” olacağını belirtmektedir. Buna karşılık, muhatap poliçeyi kabul ederken, ödeme yeri olarak kendi ikametgâhını değil de, aynı yerde başka bir adresi göstermişse, bu poliçe “adresli poliçe” olacaktır. Oysa, yürürlükteki Ticaret Kanununda, adresli veya ikametgâhlı poliçe terimleri, ikametgâhlı poliçenin türleri olarak kullanılmış; böylece, bir terim karışıklığına yol açılmıştır (bkz ayrıca dp.192).

kaleme alınmıştır. Yürürlükteki maddenin ikinci fıkrasında²⁹ geçen, “eline vermeye mecbur değildir” ifadeleri, öğretilerde haklı olarak eleştirilmiştir³⁰. Poroy/Tekinalp, bu durumu “yine çeviri nedeniyle garip bir ifade tarzı meydana gelmiş olmaktadır. Bu hükümden imza anında hiç olmazsa bir köşesinden tutulacaktır, anlamı çıkarılmamalıdır. Maksat, özellikle muhatabın TK m.606, f.1’deki hakkını kullanması halinde, kabul için bir gün sonra ibraz istemesi üzerine, poliçenin muhataba teslim edilip, bırakılmayacağını belirtmektir” şeklinde açıklamaktadır³¹. Mehz Kanundaki hüküm (OR 1014, f.2), yürürlükteki Kanunumuza “kelime anlamı” itibariyle çevrilmiş, bu nedenle fıkra düzenlemesinde “...eline vermeye...” ifadeleri kullanılmıştır. Oysa burada ifade edilmek istenen, muhatabın 6762 sayılı TTK m.606, f.1’de öngörülen “kabul için bir daha arzı isteme hakkı”nı kullanması durumunda, hâmilin, poliçeyi “muhatap nezdinde³²” bırakmakla yükümlü olmadığını vurgulamaktır.

İşte bu düşünceler çerçevesinde ve amaca uygun bir şekilde, yürürlükteki maddenin 2 inci fıkrasında geçmekte olan “eline vermeye mecbur değildir” ifadeleri, Tasarı m.694, f.2’nin metninde “**elinde bırakmakla yükümlü değildir**” olarak yer almıştır. Bu durum gerekçede, “6762 sayılı Kanunun 606. maddesinin ikinci fıkrasında, hâmilin kabule arz edilen poliçeyi muhatabın eline vermeye mecbur olmadığı yazılıydı. Bu hüküm öğretilerde eleştiriliyor ve amacın, hâmilin poliçeyi muhatabın nezdinde bırakmaya mecbur olmadığı “haklı olarak” belirtiliyordu. Gerçekten de muhatap hâmile poliçeyi ertesi gün bir daha kendisine ibraz etmesini istemişse, hâmil bu talebi kabul etmek zorundadır. Ancak, poliçeyi muhatabın nezdinde bırakamaz. Bu

²⁹ 6762 sayılı TTK m.606, f.2: “Hâmil, kabule arz edilen poliçeyi muhatabın eline vermeye mecbur değildir”.

³⁰ Poroy/Tekinalp, s. 145, N.250.

³¹ Poroy/Tekinalp, s. 145, N.250.

³² Moroğlu/Kendigelen, mevzuatlarında, 606 ncı maddenin 2 inci fıkrasında yer alan “eline vermeye” ibaresine dipnot atmış ve aynen “fıkradaki ‘eline vermeye’ terimi, ‘nezdinde bırakmaya’ şeklinde anlaşılmalıdır” demek suretiyle bu ifadeden neyin anlaşılması gerektiğine vurgu yapmışlardır (Bkz. Erdoğan Moroğlu/Abuzer Kendigelen, Notlu-İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 8.Bası, İstanbul, 2004, s. 543). Ülgen de, TTK m.606, f.1’in, “muhatabın, poliçenin izleyen günde bir daha ibrazını talep ettiği durumda, hâmilin, ikinci ibraza kadar geçecek süre içinde poliçeyi muhatap nezdinde bırakmak zorunda olmadığı” şeklinde anlamlandırmakta ve “eline vermek” ifadelerinin yerinde olmadığına dolaylı bir şekilde ortaya koymaktadır (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 96, N.87).

sebeple, 694. maddesinde, eski metinde olduğu gibi 'eline vermeye mecbur değildir' yerine "elinde bırakmakla yükümlü değildir" denilmiştir" şeklinde ifade edilmiştir.

Kanaatimizce, Tasarı metninde yapılan değişiklik, yerinde olmakla birlikte, "elinde bırakmakla yükümlü değildir" şeklindeki ifade biçimi de tereddütlere yol açacak niteliktedir. Her türlü duraksamanın önüne geçilmesi amacıyla, fıkra metninin "(2) **Hâmil, kabule arz edilen poliçeyi muhatap nezdinde bırakmakla yükümlü değildir**" şeklinde düzenlenmesi yerinde olacaktır³³.

8. Poliçe'nin Ön Yüzü

6762 sayılı TTK m.607, f.1 düzenlemesinde geçen "poliçenin yüz tarafına" ifadesi, Tasarı m.695'in 1 inci fıkrasında daha doğru bir ifade olan "poliçenin ön yüzüne" olarak değiştirilmiş; yapılan değişiklik gerekçede, "6762 sayılı Kanunun 607 nci maddesinde ve diğer bazı maddelerde poliçenin "ön tarafı"ndan söz edilmiştir. Oysa, poliçenin ön tarafı doğru bir Türkçe olmadığı gibi amacı da ifade etmemektedir. Onun için, 695. maddede ve diğer maddelerde 'ön yüzü' ibaresi kullanılmıştır" şeklinde ifade edilmiştir.

9. Kabul Şerhinin Çizilmesi

Tasarı m.699, f.1, c.2 (6762 sayılı TTK m.611, f.1, c.2) hükmü, mehz Kanuna uygun olarak (OR 1019, f.1, c.2) yeniden çevrilmiştir. Buna göre, yürürlükteki cümlenin "Aksi sabit oluncaya kadar kabul şerhi, poliçenin geri verilmesinden önce çizilmiş addolunur" hükmü, Tasarıda, "**Kabul şerhinin, poliçenin geri verilmesinden önce çizilmiş olduğu, aksi sabit oluncaya kadar karinedir**" şeklinde yer almıştır. Bu durum gerekçede, "6762 sayılı Kanunun 611 nci maddesinin birinci fıkrasında, aksi sabit oluncaya kadar kabul şerhinin poliçenin geri verilmesinden önce çizildiğinin "addolunduğu" belirtilmiştir. Oysa, kaynak ve gerçek hukukî durum bir addolunmayı değil, karineyi işaret etmektedir. Bu sebeple, 699 uncu maddenin birinci fıkrası kaynağa uygun hâle getirilmiştir" biçiminde ifade edilmiştir.

³³ Moroğlu/Kendigelen, s. 543; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 96, N.87. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu yazarlar, "eline vermek" ifadelerinin "muhatap nezdinde bırakmak" şeklinde anlamlandırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

10. Birbirini Takip Eden “Çeşitli” Vadeler

6762 sayılı TTK m.615, f.2'nin “*Vadesi başka şekilde yazılan veya birbirini takibeden vadeleri gösteren poliçeler batıldır*” hükmü, Tasarı m.703, f.2'de “*Vadesi başka şekilde yazılan veya birbirini takip eden çeşitli vadeleri gösteren poliçeler batıldır*” şeklinde düzeltilmiştir. Görüldüğü üzere, yürürlükteki fıkra metnine, Tasarıda “**çeşitli**” ibaresi eklenmiştir. Burada anlatılmak istenen, birbirini takip eden “çeşitli” vadeleri gösteren poliçelerin hükümsüz sayılmasıdır. Bu durum gerekçede, “*6762 sayılı Kanunun 615 inci maddesinde birbirini takip eden vâdeleri gösteren poliçelerin bâtil olduğu yazılıdır. Oysa, sözkonusu olan birbirini takip eden çeşitli vâdelerdir. 703 üncü madde buna uygun olarak düzeltilmiştir*” şeklinde ifade edilmiştir.

11. Vadeden Önce Ödeyen Muhatabın Hukukî Durumu

6762 sayılı TTK m.622, f.2'nin “*Vadeden önce ödeyen muhatap, bu yüzden doğacak mesuliyeti üzerine almış olur*” şeklinde ifade edilen hüküm, Tasarıda mehaz Kanuna uygun olarak (OR 1030, f.2) yeniden çevrilmiş ve m.710, f.2'de “*Vadeden önce ödeyen muhatap, bundan doğacak tehlike kendisine ait olmak üzere hareket etmiş olur*” denilmek suretiyle amaç ve mehazla uygunluk sağlanmıştır. Gerçekten mehaz Kanunun ilgili düzenlemesinde, “*vadeden önce ödeyen muhatabın, bundan doğacak tehlikenin kendisine ait olmak üzere hareket ettiği*” belirtilmiştir. Bu durum gerekçede de, “*6762 sayılı Kanunun vâdeden önce ve vâdesinde ödemeyi düzenleyen 622. nci maddesinin ikinci fıkrası vâdeden önce ödeyen muhatabın bu yüzden doğacak mesuliyeti kendi üzerine almış olduğu ifade edilmişti. Oysa, hükümde söz konusu olan mesuliyet değil vâdeden önce ödemenin doğurabileceği tehlikedir. Bu sebeple 710 uncu madde ikinci fıkrasında hükmü kaynağa uygun bir şekilde düzenlemiştir*” şeklinde ifade edilmiştir.

12. Yabancı Ülke Parası İle Ödeme

Madde 711'in kenar başlığı ve madde metni, yürürlükteki kenar başlığı ve metne göre (6762 sayılı TTK m.623) hem sadeleştirilmiş hem de özellikle maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesi, mehaz Kanuna uygun olarak yeniden düzenlenmiştir. Yürürlükteki maddenin 1 inci fıkrası “*poliçenin ödeme yerinde rayici olmayan bir para ile ödeneceği şart koşulduğu takdirde, bedeli, vade günündeki kıymetine göre o memleket parasıyla ödenebilir. Borçlu ödemede geciktiği takdirde hâmil poliçe bedelinin dilerse vade günündeki, dilerse ödeme günündeki râyice göre memleket parasıyla öden-*

mesini isteyebilir” olarak düzenlemiştir. Tasarıda aynı fıkra **“Poliçenin, ödeme yerinde rayici olmayan bir para ile ödeneceği şart koşulduğu takdirde, bedeli, vade günündeki değerine göre o ülke parasıyla ödenebilir. Borçlu, ödemede geciktiği takdirde, hâmil poliçe bedelinin dilerse vade günündeki, dilerse ödeme günündeki kura göre ülke parasına dönüştürülerek ödenmesini isteyebilir”** olarak ifade edilmiştir. Madde gerekçesinde, *“Hüküm ve özellikle birinci fıkra kaynağa uygun hâle getirilmiştir”* denilmek suretiyle yapılan değişiklik belirtilmiştir.

13. Poliçe Bedelinin Notere Tevdi

Tasarı m.712'nin metin ifadesi, yürürlükteki madde metnine göre (6762 sayılı TTK m.624) yeniden düzenlenmiş ve yürürlükteki metinde yer alan ve yanlış bir ifade olan *“hasar”* terimi metinden çıkarılmak suretiyle madde düzenlemesi, mehz Kanuna ve amaca uygun hale getirilmiştir. Yürürlükteki maddede hüküm *“Bir poliçe 620'nci maddede tayin edilen müddet zarfında ödeme için ibraz edilmediği takdirde borçlu masraf ve hasar hâmile ait olmak üzere poliçenin bedelini notere tevdi edebilir”* şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan düzeltme ile madde Tasarıda, **“Bir poliçe 708 inci maddede öngörülen süre içinde ödeme için ibraz edilmediği takdirde borçlu, gider ve risk hâmile ait olmak üzere poliçenin bedelini notere tevdi edebilir”** olarak düzenlenmiştir. Bu durum gerekçede, *“6762 sayılı Kanununun 624 üncü maddesinde borçlunun masraf ve hasar hâmile ait olmak üzere poliçenin bedelini notere tevdi edebileceği hüküm altına alınmıştı. Oysa, sözkonusu olan hasar değil risktir. Hükümün hasar ile hiçbir ilgisi yoktur. Bu sebeple, madde kaynağa uygun hâle getirilmiştir”* şeklinde ifade edilmiştir.

14. Muhatabın Ödemelerini Tatil Etmesi Olgusu

Tasarı m.713, f.2, b.b (6762 sayılı TTK m.625, f.2, b.2) düzenlemesine, **“bir ilâmla kanıtlanmamış olsa dahi”** ibareleri eklenmiştir. Yürürlükteki maddenin 2 nci fıkrasının 2 inci bendinde *“Poliçeyi kabul etmiş olsun olmasın, muhatap iflâs etmiş veya sadece ödemelerini tatil etmiş yahut aleyhindeki icra takibi semeresiz kalmış;”* şeklinde yer alan hüküm, Tasarıda **“Poliçeyi kabul etmiş olsun olmasın, muhatap iflâs etmiş veya bir ilâmla kanıtlanmamış olsa dahi, sadece ödemelerini tatil etmiş veya aleyhindeki herhangi bir icra takibi semeresiz kalmış veya”** olarak düzenlenmiştir. Madde gerekçelerinde, bu eklemenin niçin yapıldığına ilişkin bir açıklama yer almamaktadır.

Hâmile, müracaat hakkını kullanabilmesi için yasal olarak verilen imkânlardan biri de “muhatabın vadede ödeme yapamayacağını belirginleşmesi” durumlarıdır. Yukarıda metnini verdiğimiz yürürlükteki fıkranın ikinci bendinde bunlar “*muhatabın iflâs etmiş olması*”, “*muhatabın ödemelerini tatil etmiş olması*” ve “*muhatap aleyhindeki bir icra takibinin semeresiz kalması*” olarak belirtilmiştir.

Bu hallerde, hâmilin rücû mekanizmasını işletebilmesi için, bu olguların varlığını ispatlamış olması gerekli ve yeterlidir³⁴. Hâmil, “muhatabın iflâs etmiş olması” olgusunu muhatap hakkında mahkemece verilmiş “iflâs kararı” ile; “muhatap hakkında yapılmış bir icra takibinin semeresiz kalması” olgusunu, takibi yapan icra müdürlüğünden alınacak “aciz belgesi” ile kanıtlayacaktır³⁵. Hâmilin, muhatabın “ödemelerini tatil ettiğini” kanıtlaması ise çok daha zor bir durumdur³⁶. Muhatabın “ödemelerini tatil ettiği” olgusunun ispat edilmesi konusunda öğretide görüş ayrılıkları bulunmaktadır. *Kaya*, ödemelerin tatil edilmesi olgusunun varlığından söz edilebilmesi için, bu durumun “süreklilik göstermesi” ve “ciddî” olması ve bu olgunun hâmil tarafından ispat edilmesi gereğinden söz etmekte; bu sürekliliğin ve ciddîliğin nasıl ispatlanacağı konusunda görüş açıklamamaktadır³⁷. *Karayalçın*, ödemelerin tatil edilmiş sayılması için, hükme gerek bulunmadığını; bu halin varlığını hakimın takdir edeceğini ve bu durumun ancak muaccel borçların *devamlı* olarak ödenmemesi halinde söz konusu olabileceğini ileri sürmektedir³⁸.

Bu konuda geniş açıklamalarda bulunan *Poroy/Tekinalp*, bir borcun ödenmesinde geçici olarak sıkıntıya düşmenin buradaki anlamda ödemelerin tatili demek olmadığını, ödemelerinin tatilinin “devamlı” bir hali gerektirdiğini ve ödemelerin tatil edildiğinin hâmil tarafından ispatlanacağını belirtmektedir³⁹. Yazar açıklamalarının devamında, bu husus için mahkemeye başvurulması gerektiğini, hakimın iki tarafı dinledikten sonra, eğer ödemelerin tatili halinin varlığını kabul ederse, hâmilin vadeyi beklemeden m.626, f.5 hükmü uyarınca poliçeyi tekrar ödemek için ibraz edeceğini, ödememe halini protesto

³⁴ *İmregün*, s. 91; Arslan *Kaya*/Hüseyin *Ülgen*/Mehmet *Helvacı*/Abuzer *Kendigelen*, Kıymetli Evrak Hukuku (Ders Kitabı), İkinci Tıpkı Bası, İstanbul, 2005, s. 162, N.325.

³⁵ *İmregün*, s. 91.

³⁶ *İmregün*, s. 91.

³⁷ *Kaya/Ülgen/Helvacı/Kendigelen*, s. 162, N.325.

³⁸ *Karayalçın*, s. 193.

³⁹ *Poroy/Tekinalp*, s. 190, N.322.

ile tespit ettikten sonra, sorumlulara rüçû hakkını kazanacağını ileri sürmektedir⁴⁰. Bunun yanında, TTK m.625, f.2, b.2 metninin, İsviçre Borçlar Kanunu m.1033'ün Fransızca metninin Cenevre Yeknesak Kanunu m.43'deki metinden farklı olduğunu; bu son iki metinde yer alan "mahkeme kararı ile tespit edilememiş olsa dahi" ibaresinin Türkçe metne alınmadığını ve CYK'ya katılmış bir ülke kanununa bu şekilde farklı hüküm konulmuş olmasının da, ayrıca üzerinde durulacak bir konu olduğuna dikkat çekmektedir⁴¹.

*İmregün*⁴² ise, görüşünü "kanımca, muhatabın ödemelerini tatil etmiş olması nedeni ile vadeden önce rüçû hakkının doğması için, hâmilin, poliçenin vadesinde ödenmesini güvence altına almak için, mahkemeye başvurup, bu konuda ihtiyati tedbir talep ve istihsal etmesi, bu kararı uygulamada sonuç alamadığını kanıtlaması gerekir" şeklinde ifade etmektedir.

Ticaret Hukuku öğretisinde, muhatabın "ödemelerini tatil etmiş olduğu olgusu"nun, hâmil tarafından "bir mahkeme kararı ile" ispat edilmesi gerektiği ağırlıklı görüşü oluşturmaktadır. Ancak, icra hukuku öğretisi, ödemelerin tatili olgusunu "borçlunun, muaccel ve çekişmesiz borçlarını ödeyemiyor olması ve bu hususun geçici bir duruma dayanmaması" olarak açıklamakta ve borçlunun ödemelerini tatil ettiğinin çoğunlukla buna delalet eden olaylardan anlaşılacağını ortaya koymaktadırlar⁴³.

"Ödemelerin tatili"nden amaç, borçlunun "genel" ve "devamlı" bir şekilde "ödemelerini tatil etmiş olması"dır⁴⁴. Örneğin, "borçlunun ticaretha-

⁴⁰ Poroy/Tekinalp, s. 190, N.322.

⁴¹ Poroy/Tekinalp, s. 190, N.322, dp.183.

⁴² İmregün, s. 91.

⁴³ Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, İcra İflâs Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2004, s. 544; Baki Kuru, İflâs ve Konkordato Hukuku, Tıpkıbasım, İstanbul, 1992, s. 114; Hakan Pekcamtez/Oğuz Atalay/Meral Sungurtekin Özkan/Muhammet Özekes, İcra ve İflâs Hukuku, Ankara, 2004, s. 302. Ayrıca, ödemelerin tatilinin "aciz hali"nin bir emaresi olduğu hakkında bkz. Bilge Umar, Aciz Hali-Borca Batıklık Kavramlarının Farkı ve Bu Yönden Yeni MK Metninin Düşüğü Bir Yanlışlık (MK. M.605 f. II, 618, Yeditepe Üniversitesi HFD., C.I, S.1, İstanbul, 2004, s. 322). İcra ve İflâs Hukukunda da, borçlunun ödemelerini tatil etmesi, doğrudan doğruya iflâs hallerinden birisi olarak düzenlenmiştir (İİK m.177, f.2).

⁴⁴ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 544. Görüldüğü üzere, burada tam ispat değil yaklaşık ispat aranmaktadır. Bu nedenle, poliçeye ilişkin maddeye Tasarıda "ilâma dayalı olmasa da" ibarelerinin konulması gerek öğretide gerek uygulamada ortaya çıkabilecek her türlü duraksamanın önüne geçilebilmesi açısından son derece yerinde olmuştur.

nesini kilitleyerek, yerine bir vekil bırakmaksızın uzun bir yolculuğa çıkması”; “borçluya karşı yapılan ve devam eden icra takiplerinin çoğalması”; “borçlunun en küçük borçlarını bile ödeyememesi” veya “borçlunun mallarının büyük bir kısmına haciz konulması” hallerinde “borçlunun ödemelerini tatil ettiği” sonucuna varılabilir⁴⁵.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, muhatabın ödemelerini tatil etmiş olması olgusunun ispatında, “tam ispat” değil “yaklaşık ispat” aranmaktadır.

Tasarıda, tüm bu tartışmalar dikkate alınmış ve kanaatimizce de yerinde olarak, hâmilin müracaat hakkını kullanması durumunda, “yasada öngörülmeyen birtakım usullerle kendisine engeller çıkarılmasının önüne geçilmek istenmiş” ve bent metnine “bir ilâmla kanıtlanmamış olsa dahi” ibareleri eklenmiştir. Bu eklemenin yapılaş amacının, yukarıdaki açıklamalarımız çerçevesinde, madde gerekçelerinde yer alması kanaatimizce yerinde olacaktır.

15. Birden Fazla Kişiyeye Karşı Düzenlenen Protesto

Tasarı m.719 (6762 sayılı TTK m.631) yeniden düzenlenmiş bir maddedir. Yürürlükteki Kanunda madde, “*Bir poliçeyi kabul ve tediye edecek birden çok borçluların hepsi için, tek protesto varakası tanzim edilebilir*” olarak ifade edilmiştir. Hüküm, mehz Kanuna uygun (OR 1039) bir şekilde yeniden çevrilerek, “*Poliçeye ilişkin bir edimin birden fazla yükümlü tarafından ifasının istenmesi zorunlu ise, tek protesto belgesi düzenlenir*” olarak Tasarıda yer almıştır. Bu durum gerekçede, “*6762 sayılı Kanununun 631 inci maddesinde bir poliçeyi kabul ve tediye edecek birden çok borçluların hepsi için tek protesto belgesi düzenlenebileceği belirtilmiştir. Oysa, kaynaktan poliçeye ilişkin bir edimin birden fazla yükümlü tarafından ifasının istenmesinin zorunlu olması varsayımı söz konusudur. Ayrıca, bu varsayımda tek protesto belgesinin düzenlenebileceği değil düzenlenmesi öngörülmüştür. Hüküm kaynağa uygun hâle getirilmiştir*” şeklinde ifade edilmiştir.

16. Vadenin Gelmesinden İtibaren İşleyecek Faiz

6762 sayılı TTK m.637, f.1, b.1’in, öğreti ve uygulamada tartışma ve farklı görüşlerin savunulmasına neden olan⁴⁶ “*vadenin gelmesinden itibaren*

⁴⁵ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 544.

⁴⁶ Bkz. yukarıda dipnot 2.

işleyecek yüzde on hesabiyle faizi” şeklindeki düzenlemesi, Tasarı m.725, f.1, b.b’de *“vadenin gelmesinden itibaren işleyecek faizi”* şeklinde değiştirilmek suretiyle bu konudaki tartışmalar ve görüş ayrılıklarına son verilmiştir. Bir başka deyişle, yapılan bu değişiklikle, poliçe’de (aynı şekilde bono ve çek’te) hâmilin başvuru hakkını kullandığı durumda, isteyebileceği ve 1956 yılı şartlarında belirlenmiş olan “sabit bir faiz oranı -%10-” uygulaması ortadan kaldırılmıştır. Her ne kadar 3095 sayılı Faiz Kanununun 5 inci maddesinin 2 inci fıkrasının *“Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’nda kanuni faiz temerrüt faizi oranlarını belirleyen hükümler uygulanmaz”* şeklindeki hükmü ile sorun çözüme kavuşturulmuş olsa bile, yapılan değişiklikle, 3095 sayılı Faiz Kanununun “kanuni faiz” ve “temerrüt faizi” için öngördüğü oranların esas alınacağı hususu açıklığa kavuşturulmuştur⁴⁷. Ancak, yapılan bu değişiklik hakkında madde gerekçelerinde herhangi bir açıklama yer almaması kanaatimizce bir eksiklik ve bu eksiklik maddeye gerekçe yazılmak suretiyle giderilmelidir.

⁴⁷ Burada şu hususu belirtmekte yarar vardır ki, kamuoyunda 3095 sayılı Faiz Kanununun “kanuni faizi” düzenleyen *“Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme, yıllık, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont oranı üzerinden yapılır. Söz konusu reeskont oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan reeskont oranından beş puan veya daha çok farklı ise, yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur”* şeklindeki 1 inci maddesi hükmü, kamuoyunda “torba kanun” olarak nitelendirilen “Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun (Kanun No: 5335/ Kabul Tarihi: 21 Nisan 2005 - Resmî Gazete ile Neşir ve İlânı: 27 Nisan 2005 - Sayı: 25798) 14 ncü maddesi hükmü ile değiştirilmiştir. Buna göre 3095 sayılı Faiz Kanununun 1 inci maddesinin yeni hükmü şöyledir: **“Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde oniki oranı üzerinden yapılır.**

Bakanlar Kurulu, bu oranı aylık olarak belirlemeye, yüzde onuna kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkilidir. Görüldüğü üzere, yapılan değişiklikle “kanuni faiz”de, “kısa vadeli kredi işlemlerinde uygulanacak reeskont faiz oranı” uygulamasına son verilmiş; yeniden “sabit bir faiz oranı” uygulamasına dönülmüştür. Ancak, 3095 sayılı Faiz Kanununun “temerrüt faizi” başlıklı 2 inci maddesinin 2 inci fıkrasında herhangi bir değişiklik söz konusu olmadığından, “ticari işlerde temerrüt faizi” yine “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, birinci fıkrada belirlenmiş olan %12’den fazla ise, **arada sözleşme olmasa bile** bu oran üzerinden istenebilecektir. Söz konusu avans faiz oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur.

Aynı doğrultuda Tasarı m.726, f.1, b.b hükmü (6762 sayılı TTK m.638) “*ödeme tarihinden itibaren bu tutarın faizini*” şeklinde düzenlenmek suretiyle, bu konudaki görüş farklılıklarına ve tartışmalara son verilmiştir. Yapılan bu değişiklik hakkında da madde gerekçelerinde herhangi bir açıklama yer almaması kanaatimizce bir eksiklik ve bu eksiklik gerekçe yazılmak suretiyle giderilmelidir.

17. Retret

6762 sayılı TTK m.641’in 2 inci fıkrasında “*Retret, 637 ve 638’inci maddelerde gösterilen paralardan başka tellâllik ücretini ve retretin damga resmini ihtiva eder*” olarak yer alan hüküm, Tasarı m.729’un 1 inci fıkrasında “*Retret, 725 ve 726 ncı maddelerde gösterilen paralardan başka komisyon ücretini içerir*” şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere Tasarıda, “tellâllik ücretini” ve “retretin damga resmini” ibarelerine yer verilmemiştir. Değişikliğin sebebi konusunda madde gerekçelerinde bir açıklama bulunmamaktadır. Ancak, Türk öğretisinde, yürürlükteki maddedeki “tellâllik” ibaresinden poliçenin (retretin) bir bankaya iskonto ettirildiği takdirde o müessesenin alacağı komisyonunun anlaşılması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir⁴⁸ ve Tasarıda bu görüş dikkate alınmak suretiyle bir düzenleme yapılmıştır.

Diğer taraftan, yine mehz ve yürürlükteki maddede geçmekte olan “retretin damga resmi” ibaresine, Tasarıda yer verilmemiştir.

“Retret” hakkındaki bu hüküm, gerek İsviçre⁴⁹ gerek Alman⁵⁰ öğretisinde “anlamsız” ve “uygulanması pek olmayan bir düzenleme” olarak nitelendirilmektedir. Kanaatimizce uygulanması olmayan bu hükme Tasarıda yer verilmemelidir.

Şayet düzenleme Tasarıda yer alacaksa, 729 ncu maddenin 2 inci fıkrasında yapılan değişiklikle ilgili olarak madde gerekçelerinde herhangi bir açıklamanın yer almaması bir eksiklik ve bu eksiklik maddeye gerekçe yazmak suretiyle giderilmelidir.

⁴⁸ Poroy/Tekinalp, s. 188, N.316.

⁴⁹ Arthur Meier-Hayoz/Hans Caspar von der Crone, Wertpapierrecht, Zweite, überarbeitete Auflage, Bern, 2000, § 11, N.37. Yazarların ifadesi aynen şu şekildedir : “*Der Rückwechsel ist heute jedoch bedeutungslos*”.

⁵⁰ Baumbach/Hefermehl, Art. 52, Rdnr.3.

18. Sebepsiz Zenginleşme

Tasarı m.732 düzenlemesinde yapılan değişikliklere önce, bu maddenin başlığının harflendirilmesinde yapılmış olan düzeltmeyi vurgulayarak başlamak gerekir. Yürürlükteki Kanunda m.625-m.654 arasındaki madde “üst başlıkları” A’dan E’ye kadar harflendirilmiştir. Dikkatsizlik eseri olarak, bu harflendirmelerde A’dan sonra, şimdi incelemekte olduğumuz Tasarı m.732’nin yürürlükteki Kanundaki karşılığı olan m.644’te B yazılacağı halde C olarak yazılmış ve aslında A’dan D’ye kadar gitmesi gereken harflendirme E’ye geçmiştir. Bu hata Tasarıda giderilmiş ve m.732’nin kenar başlığı C olarak değil, B olarak harflendirilmiş; harflendirme de D’de bitirilmiştir⁵¹.

Maddenin 2 inci fıkra hükmü, mehz Kanuna uygun olarak yeniden çevrilmiş ve yürürlükteki fıkradaki çeviri yanlışlıkları giderilmeye çalışılmıştır. Buna göre, yürürlükteki maddenin 2 inci fıkrasının “*Sebepsiz mal edinmeye dayanan dâva, muhataba ikametgâhlı bir poliçeyi ödeyecek olan kimseye ve keşideci poliçeyi başka bir şahıs veya ticarethane hesabına çekmiş olduğu takdirde o kimseye veya ticarethaneye karşı dahi açılabilir*” hükmü, Tasarı m.732, f.2’de “*Sebepsiz zenginleşmeden doğan talep, muhataba, yerleşim yerli bir poliçeyi ödeyecek olan kimseye ve düzenleyen poliçeyi başka bir kişi veya ticarî işletme hesabına çekmiş olduğu takdirde o kişiye veya ticarî işletmeye karşı da ileri sürülebilir*” şeklinde ifade edilmiştir. Burada göze çarpan husus, fıkrada iki hususta değişiklik yapılmış olmasıdır. Bunlardan *birincisi*, yürürlükteki fıkrada geçen “dava açılması” terimi yerine, Tasarıda “**talep ileri sürülmesi**” teriminin kullanılmış olmasıdır. Mehz Kanuna baktığımızda (OR 1052, f.2), bu terimlerin karşılığının “Der Bereicherungsanspruch” kavramı olduğunu görmekteyiz. Bu kavram, Tasarıda “sebepsiz zenginleşmeden doğan talep” olarak ifadesini bulmuştur. Ancak, kavramın, kanaatimizce, “**sebepsiz zenginleşmeden doğan dava hakkı**” şeklinde ifade edilmesi mehz Kanuna daha uygun olacaktır. Çünkü, burada söz konusu olan, aleyhine sebepsiz zenginleşmiş olan hâmile, kambiyo senetleri hukukunun sıkı şekil koşulları nedeniyle kaybetmiş olduğu

⁵¹ *Moroğlu/Kendigelen*, mevzuatlarında, m.644’ün kenar başlığının C) harflendirmesine dipnot düşerek, “*Kanun sistematığına göre buradaki ‘C’ başlığının ‘B’ olması ve ‘C’, ‘D’ olarak teselsül ettirilmesi gerekir*” demek suretiyle olması gerekene vurgu yapmıştır (*Moroğlu/Kendigelen*, s. 581, dp.1).

hakkını “dava yoluyla” talep etme imkânının verilmesidir⁵². Nitekim öğretide de, 6762 sayılı TTK m.644’deki **davanın**, “*kambiyo hukukuna özgü ve BK’da düzenlenen sebepsiz iktisap davasından farklı özel nitelikte olağanüstü bir dava*” olduğu belirtilmektedir⁵³. Kanaatimizce, fıkra metninin “*Sebepsiz zenginleşmeden doğan dava, muhataba, yerleşim yerli bir poliçeyi ödeyecek olan kimseye ve düzenleyen poliçeyi başka bir kişi veya ticarî işletme hesabına çekmiş olduğu takdirde o kişiye veya ticarî işletmeye karşı da açılabilir*” şeklinde yeniden düzeltilmesi, daha yerinde olacaktır. Fıkra yapılan *ikinci değişiklik* ise, madde düzenlemesinde, “ticarethane” kavramının yerine daha üst bir kavram olan “ticari işletme” kavramının kullanılmış olmasıdır.

Tasarının 732 inci maddesinde, yürürlükteki maddeden farklı olarak, yapılan asıl değişiklik, maddeye 4 üncü bir fıkranın eklenmiş olmasıdır: “*Zamanaşımı süresi, zenginleşmenin olduğu tarihten itibaren bir yıldır; ispat yükü, sebepsiz zenginleşmediğini iddia edene aittir*” şeklinde düzenlenmiş olan bu fıkra hükmü, yürürlükteki maddenin çok önemli bir eksikliğini gidermiştir. Çünkü, 6762 sayılı TTK m.644’te, hâmilin, sebepsiz zenginleşmeye dayalı talebini hangi süreler içinde ileri sürebileceği hususunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durum, gerek öğreti⁵⁴, gerek uygulamada⁵⁵ görüş ayrılıklarına yol açmıştır. Getirilen hükümle, bu konudaki bütün tereddütlerin giderilmesi amaçlanmıştır. Kabul edilen çözüm; Yargıtay’ın yerleşik uygulamasında benimsediği “bir yıllık süre” olmuştur. Bu durum gerekçede, “*6762 sayılı Kanunda sebepsiz zenginleşme çok karışık bir şekilde düzenlenmişti. 732. madde hükmün anlamını ve sistemini değiştirmeden daha açık bir ifade ile kurumu düzenlemektedir. Ayrıca, eski metinde ve kaynakta*

⁵² Şükrü Yıldız, “Kambiyo senetlerinde Zamanaşımı Süreleri”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul, 2003, s. 346.

⁵³ Yıldız, s. 346 ve ayrıca dp. 35’te belirtilen yazarlar.

⁵⁴ Sebepsiz zenginleşme talebinin tabii olduğu zamanaşımı konusunda öğretide ve Yargıtay uygulamalarının özeti için bkz. Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 107, N.153-154-155-156. Bu konuda, gerek öğretide gerek Yargıtay uygulaması hakkında geniş açıklama ve değerlendirmeler için bkz. Yıldız, s. 345-348; Ömer Özkan, “Poliçe’de Sebepsiz Zenginleşme Davası”, Prof.Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, 1999, s. 507-535.

⁵⁵ Bu konuda Yargıtay’ın görüşleri hakkında fikir edilmesi amacıyla bkz. Moroğlu/Kendigelen, s. 582-588 (m.644’ün altında yer alan kararlar).

bulunmayan özel bir zamanaşımı süresi hükme eklenmiştir. Bu süre Yargıtay'ın yerleşik kararlarıyla kabul edilmiştir" şeklinde ifade edilmiştir.

19. Poliçe Karşılığının Devri

Madde 733'ün metin ifadesi, yürürlükteki madde metnine göre (6762 sayılı TTK m.645) sadeleştirilmiş ve madde hükmü daha anlaşılır bir hale getirilmiştir. Bu durum gerekçede, "*Poliçe karşılığının devri de daha anlaşılabilir bir şekilde kaleme alınmıştır*" şeklinde ifade edilmiştir.

20. Araya Girme Suretiyle Ödeme

Madde 738'in metin ifadesi, yürürlükteki madde metnine göre (6762 sayılı TTK m.650) sadeleştirilmekle birlikte, **maddenin 1 inci fıkrasında, kanaatimizce bir baskı hatası bulunmaktadır.** Fıkra, "Hâmilin vâdenin gelmesinde veya vâdenin gelmesinden önce başvurma haklarını kullanabileceği bütün hallerde **araya girerek suretiyle** ödeme yapılabilir" şeklinde ifade edilmiştir. Oysa, burada yazılması gereken ifade "**...araya girme suretiyle...**" olmalıdır.

c. Bono'ya İlişkin Maddeler

1. Bono veya Emre Yazılı Senet Kavramı

"Kıymetli Evrak Kitabı"nın "İkinci Bölüm"ünün başlığı "Bono veya Emre Yazılı Senet" olarak Tasarıda yer almıştır. 6762 sayılı Kanunda ise, bu başlık, Kıymetli Evrak Kitabının "İkinci Kısım"ında "Bono veya Emre Muharrer Senet" olarak yer almaktadır. Kanaatimizce "bono" kelimesi, bugün için, hukukî niteliği itibariyle soyut bir borç ikrarı, bir ödeme vaadi olan⁵⁶ ve ikili bir ilişkiyi içeren kambiyo senedinin nitelendirilmesi açısından yeterli bir kelime olup, 1926 tarihli eski Ticaret Kanunundan gelme olan "emre yazılı senet" kavramının bono yerine geçerli bir şekilde kullanılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. **Dolayısıyla Tasarıda, bu kambiyo senedini ifade etmek için sadece "bono" kelimesi yer almalıdır.** Nitekim daha 6762 sayılı Kanunun hazırlık aşamasında bile, "emre muharrer senet" kavramının çok uzun olduğu ve aslında ticari hayatta "bono" kelimesinin daha çok tutunmuş olduğu gerekçeleriyle, kanunî terim olarak "bono" kelimesi teklif edilmiş; bu teklife karşılık Tasarı'nın sonradan gözden geçirilmesi sırasında, "emre

⁵⁶ Öztan, s. 975-977; Poroy/Tekinalp, s. 233, N.409.

muharrer senet” kavramının da bono kelimesi gibi uygulamada çok kullanıldığı ileri sürülerek tamamen terki uygun bulunmamış; “bono” kelimesi ile birlikte Kanunda yer almasının uygun olacağı görüşü ağır basmış ve nitekim 6762 sayılı Kanunda her iki kavram birlikte yer almıştır⁵⁷.

Mehaz Kanuna baktığımızda bononun “Eigener Wechsel” kelimeleri ile ifade edildiğini görmekteyiz (OR m.1096-1099. Alman Poliçe Kanununda da bono için aynı terimler kullanılmıştır -WG. Art.75-78-).

1956 yılı şartlarında bile bono kelimesinin tek başına bu senedi ifade etmek için yeterli olacağı teklif edildiğine göre, bugün için artık uygulamada neredeyse hiç kullanılmayan “emre muharrer (yazılı) senet” kavramının Tasarıda yer alması gereksizdir. Diğer taraftan bono, tıpkı poliçe ve çek gibi kanunen emre yazılı senettir ve ayrıca devir şekilleri bakımından “emre yazılı senet” Tasarı m. 824’de (6762 sayılı Kanun m.736) düzenlenmiştir. Kıymetli evrakın devir şekilleri bakımından yapılan ayrımı içerisinde yer alan “emre yazılı senet”, kambiyo senetlerinden biri olan “bono”dan farklı bir anlamdadır. Bu durum da her iki kavramın birbiriyle karıştırılması ihtimaline yol açmaktadır⁵⁸. Bütün bu gerekçelerle Tasarı’nın Kıymetli Evrak Kitabı, İkinci Bölüm başlığı sadece “Bono” olarak düzenlenmelidir.

Bu doğrultuda Tasarının Üçüncü Kitap, Dördüncü Kısım, İkinci Bölüm Başlığı sadece **Bono** olmalı; A)Unsurlar kenar başlıklı **m.776, f.1** hükmü;

(1) *bono*;

m.776, f.1, b.a hükmü ise,

a) senet metninde (bono) kelimesini ve senet Türkçe'den başka bir dille yazılmışsa, o dilde bono karşılığı olarak kullanılan kelimeyi;

şeklinde düzenlenmelidir.

⁵⁷ Öztan, s. 974; Poroy/Tekinalp, s. 233, N.412; İmregün, s. 107.

⁵⁸ Nitekim Poroy/Tekinalp, emre yazılmış herhangi bir senet tipi ile kambiyo senetlerinden biri olan ve ismi “emre muharrer senet” veya “bono” olan senedin karıştırılmaması gerektiğini ifade etmektedir (bkz. Poroy/Tekinalp, s. 37, N.37). İmregün de, karışıklığa yol açmamak için açıklamalarında senet tipi olarak “bono” kelimesini kullanacağını ifade etmektedir (İmregün, s. 107). Ülgen de, emre muharrer senet deyimini ile karşılaştığında, bu deyimle “emre yazılı (yani ciro ve teslimle devredilen) senet grubu”nun mu, yoksa emre yazılı senetlerden (kambiyo senetlerinden) biri olan “bono”nun mu ifade edilmek istendiğinin “hal ve şartlara” göre tespit edileceğini belirtmektedir (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 109, N.3).

2. Bono'da Lehtar

Bir bonoda olmazsa olmaz unsurlardan biri de bononun kendisine ödeneceği "lehtar"a yönelik bilgilerin bono metninde yer almış olmasıdır. Bu durum, Tasarı m.776, f.1, b. e)'de "*kime ve kimin emrine ödenecek ise onun adını;...içerir*" şeklinde hükme bağlanmıştır. 6762 sayılı Kanunda ise, lehtar unsuruna yönelik düzenleme "*kime ve kimin emrine ödenecekse onun ad ve soyadını ... ihtiva eder*" olarak yer almaktadır (m.688, f.1, b.5). Görüldüğü üzere Tasarı hükmü, 6762 sayılı Kanun m.688'in düzenlemesine göre farklılık arz etmektedir. Tasarıda lehtarın "ad"ından söz edilirken, 6762 sayılı Kanunda "ad ve soyad" zikredilmiştir.

Burada öncelikle şunu belirtelim ki, öğretilerde, 6762 sayılı Kanunun bu bendinin mehzaz Kanundan yanlış tercüme edildiği, metnin doğru ifadesinin "kime ve kimin emrine" değil; "kime veya kimin emrine" olması gerektiği, amacın bononun "nama" veya "emre" düzenlenebileceğine işaret etmek olduğu, isabetli bir şekilde vurgulanmıştır⁵⁹. Gerçekten mehzaz Kanuna baktığımızda bent hükmünün "*den Namen dessen, an der oder an dessen Ordre gezahlt werden soll;(OR m.1096, f.1, b.5)*" şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Bu tercüme yanlışlığı Tasarıda aynı şekilde sürdürülmüştür.

Diğer taraftan, 6762 sayılı Kanun m.688, f.1, b.5 düzenlemesinde yer alan "*...ve soyadı*" kelimelerine Tasarıda isabetli bir şekilde yer verilmemiş ve bent hükmü mehaza uygun olarak çevrilmiştir.

Tasarı m. 776, f.1, b. e) hükmü, çeviri yanlışlığı düzeltilerek "*kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını;...içerir*" olarak Tasarıda yer almalıdır.

3. Bono'da Unsurların Bulunmaması ve Düzenleme Yeri Gösterilmemiş Bono

Tasarı m.777'nin kenar başlığı "unsurların bulunmaması"dır. Yürürlükteki maddenin (6762 sayılı TTK m.689) kenar başlığı ise "noksanlar" olarak ifade edilmiştir. Yapılan değişiklikte, mehzaz Kanuna (OR 1097) daha uygun bir çeviri yapılmıştır. Çünkü mehzaz maddenin kenar başlığı da "unsurların eksikliği (bulunmaması)"dır.

Bunun yanında, yürürlükteki maddenin 4 üncü fıkrasında yer alan ve bir bonoda düzenleme yerinin gösterilmemesinin sonuçlarını içeren "*Tanzim edildiği yer gösterilmeyen bir bono, tanzim edenin ad ve soyadı yanında yazılı*

⁵⁹ Öztan, s. 986; İmregün, s. 114.

olan yerde tanzim edilmiş sayılır (m.689, f.4)” şeklindeki hüküm Tasarıda, mehz Kanuna uygun olarak yeniden çevrilmiş ve “**Düzenlendiği yer gösterilmeyen bir bono, düzenleyenin adının yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır**” şeklinde ifade edilmiştir. Görüldüğü üzere, Tasarı mehz Kanuna daha uygun bir şekilde kaleme alınmış olup (OR, m.1097, f.4: *Ein eigener Wechsel ohne Angabe des Ausstellungsortes gilt als ausgestellt an dem Orte, der bei dem Namen des Ausstellers angegeben ist*), fıkra hükmünde, 6762 sayılı Kanun m.689, f.4’te yer alan “...ve soyadı” kelimelerine yer verilmemiştir. Mehz Kanunda yer alan “Name” kelimesi, keşidecinin “adı ve soyadı” olarak değil, keşidecinin “adı” olarak Türkçe’ye tercüme edilmiştir⁶⁰.

Bahsi geçen fıkra hükmü Tasarıda mehz Kanuna uygun bir şekilde ifade edilmiş olsa da, bu çözüm de tam anlamıyla tatmin edici olmayacaktır. Çünkü, bir bonoda bulunması mutlak zorunlu unsur, keşidecinin “adı” veya “adı ve soyadı” değil; “imzası”dır. Bir başka deyişle, bonoda zorunlu unsur ve geçerlilik koşulu olarak, Tasarı m. 776, f.1, b.g’de “düzenleyenin imzası” öngörüldüğü için (6762 sayılı TTK m.688, f.1, b.7), bir bonoda düzenleme yeri açıkça gösterilmemişse, bakılması gereken yer düzenleyenin soyadı yanı değil, “imzası”nın yanı olmalıdır⁶¹.

Bu nedenle, fıkra hükmü Tasarıda “**Düzenlendiği yer gösterilmeyen bir bono, düzenleyenin imzasının yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır**” şeklinde yer almalıdır⁶².

4. Bono’ya Uygulanacak Polİçe Hükümleri

Bilindiği üzere, kambiyo senetleri hukukumuzda, mehz Kanuna paralel bir şekilde “polİçe” ayrıntıları ile düzenlenmiş (Tasarı m.671-775/6762 sayılı

⁶⁰ Öztan, Kanun metninde (m.689, f.4) açıkça “düzenleyenin adı ve soyadı yanında yazılı olan yer” ifadeleri kullanılmış olmasına rağmen aynen “bonoda tanzim yeri gösterilmediği takdirde, bonoyu tanzim eden şahsın isminin yanında yazılı olan yer, tanzim yeri olarak kabul edilecektir. Görüldüğü üzere, kanun yapıcı burada bir alternatif-mecburi şart koymayı tercih etmiştir. O halde ne tanzim yeri, ne de senedi düzenleyen şahsın adı yanında, bir yer ismi yazılı ise, bu senet bono vasfı taşınmaz” şeklinde açıklama yapmak suretiyle “düzenleyenin adı” ifadelerine yer vermiştir (Öztan, s. 990). Aynı kullanım şekli için bkz. Bozer/Göle, s. 109.

⁶¹ Moroğlu, s. 158. İmregün de, “Bono’da düzenleme yerinin de gösterilmesi gerekir. Gösterilmemişse, düzenleyenin imzası yanındaki yer düzenleme yeri sayılır” demek suretiyle bu görüşü dolaylı olarak desteklemektedir (İmregün, s. 114).

⁶² Moroğlu, s. 158.

TTK m.583-687); “bono (Tasarı m.776-779/6762 sayılı TTK m.688-691)” ve “çek (Tasarı m.780-823/6762 sayılı TTK m.692-735)” hakkında ise, bu senetlerin kendilerine özgü düzenlemelerin dışında “poliçe” hükümlerine atf yapılmıştır. Tasarı m.778 düzenlemesi de (6762 sayılı TTK m.690), “bononun niteliğine aykırı düşmedikçe” bonoya uygulanacak “poliçe hükümleri”ne göndermede bulunan bir hükümdür. Madde düzenlemesi şu şekildedir:

“MADDE 778.- (1) Bononun niteliğine aykırı düşmedikçe, poliçelerin cirosuna ilişkin 681 ilâ 690, vâdeye dair 703 ilâ 707, ödeme hakkındaki 708 ilâ 712, ödememe halinde başvurma haklarına dair 713 ilâ 727 ve 729 ilâ 732, araya girme suretiyle ödemeye ilişkin 734, 738 ilâ 742, suretler hakkındaki 746 ve 747, değiştirmeye dair 748, zamanaşımına dair 749 ilâ 751, iptale dair 757 ilâ 765, tatil günleri, sürelerin hesabı, atıfet sürelerine ilişkin yasak, poliçeye dair işlemlerin yapılması gereken yer ve imza hakkındaki 752 ilâ 756 ve kanunlar ihtilâfına dair 766 ilâ 775 inci maddeler hükümleri bonolar hakkında da caridir.

(2) Ayrıca üçüncü bir kişinin yerleşim yerinden veya muhatabın yerleşim yerinden başka bir yerde ödenmesi şart olan poliçeye ilişkin 674 ve 697, faiz şartına dair 675, ödenecek bedele dair çeşitli beyanlar hakkındaki 676, geçerli olmayan imzanın sonuçlarına ilişkin 677, yetkisiz veya yetkiyi aşan kimsenin imzasına ilişkin 678 ve 679 ile açık poliçeye dair 680 inci madde hükümleri de bonolara uygulanır.

(3) Avale ilişkin 700 ilâ 703 ncü maddeler de bonolar hakkında uygulanır.

(4) 701 inci maddenin son fıkrasında öngörülen halde aval, avalin kimin hesabına verildiğini göstermezse, bonoyu düzenleyen kimse hesabına verilmiş sayılır”.

Kanaatimizce, Tasarı hükmü, metin itibarıyla, karışık ifade edilmiştir. Mevzuat Kanununun düzenlemesi oldukça “açık” ve “anlaşılabilir” şekildedir. Yapılması gereken ise, bu çerçevede madde metninin Tasarıda şu şekilde yeniden kalem alınmasıdır:

“MADDE 778.- (1) Bononun niteliğine aykırı düşmedikçe, poliçeye ilişkin şu hükümler bonolar hakkında da geçerlidir:

Ciroya ilişkin m.681-690;

Vadeye ilişkin m.703-707;

Ödemeye ilişkin m.708-712;

Ödememe halinde başvurma haklarına ilişkin m.713-727 ve m.729-732;

Araya girme suretiyle ödemeye ilişkin m.734, m.738-742;

Suretler hakkındaki m.746 ve 747;

Değişikliklere ilişkin (ki Tasarıda “değiştirmeye dair” şeklindedir. Kanaatimizce, Tasarıdaki ifade eksiktir) m.748;

Zamanaşımına ilişkin m.749-751;

İptale ilişkin m.757-765;

Tatil günleri, sürelerin hesabı, atıfet sürelerine ilişkin yasak, poliçe hakkındaki işlemlerin yapılması gereken yer ve imzaya ilişkin (ki Tasarıda, “tatil günleri, sürelerin hesabı, atıfet sürelerine ilişkin yasak, poliçeye dair işlemlerin yapılması gereken yer ve imza hakkındaki” şeklinde ifade edilmiştir) m.752-756 ve Kanunlar ihtilâfına ilişkin m.766-775.

(2) Ayrıca üçüncü bir kişinin yerleşim yerinden veya muhatabın yerleşim yerinden başka bir yerde ödenmesi şart olan poliçeye ilişkin m.674 ve 697, faiz şartına ilişkin (Tasarıda “dair” kelimesi kullanılmıştır) m.675, ödenecek bedele ilişkin (Tasarıda “dair” kelimesi kullanılmıştır) çeşitli beyanlar hakkındaki m.676, geçerli olmayan imzanın sonuçlarına ilişkin m.677, yetkisiz veya yetkiyi aşan kimsenin imzasına ilişkin m.678 ve 679 ile açık poliçeye dair m.680 hükümleri de bonolara uygulanır.

(3) Avale ilişkin m.700-703 de bonolar hakkında uygulanır.

(4) 701 inci maddenin son fıkrasında öngörülen halde aval, avalin kimin hesabına verildiğini göstermezse, bonoyu düzenleyen kimse hesabına verilmiş sayılır”.

Tasarı m.778, f.1’de yapılan bir önemli değişiklik, poliçeye ilişkin “sebepsiz zenginleşme”yi düzenleyen Tasarı m.732 hükmünün bonolara da uygulanacağını öngörülmüş olmasıdır. Bonoya uygulanacak poliçe hükümlerinin belirtildiği yürürlükteki maddede (m.690), poliçe’de sebepsiz zenginleşme hakkındaki maddeye (m.644) yollama yapılmamıştır. Yollamanın yapılmamasının nedeni mehz Kanunun ilgili düzenlemesidir. Çünkü, kaynak madde olan OR 1098, f.1 hükmünde de “poliçe’de sebepsiz zenginleşme”yi düzenleyen maddeye (OR 1052) atıf yapılmamıştır. Bu durum Türk öğreti ve uygulamasında tartışma konusu yapılmış ve farklı görüşlerin ileri sürülmesine neden olmuştur. Azınlık görüşü, poliçe’de sebepsiz zenginleşme hakkındaki maddeye, bonolara uygulanacak poliçeye ilişkin maddeler arasında atıf yapılmamasını gerekçe göstererek, sebepsiz zenginleşme davasının bonolar hakkında uygulanamayacağını ileri sürmektedir⁶³. Buna karşılık Yargıtay’ın

⁶³ Uyar, s. 23 (Yıldız, s. 346, dp.34’ten naklen).

da içerisinde yer aldığı⁶⁴ ağırlıklı görüş, TTK m.690'nun m.644'e yollama yapmamasına karşın, "bonolar da dahil olmak üzere tüm kambiyo senetlerine uygulanması gerekli genel bir hüküm olduğu" doğrultusundadır⁶⁵. İşte, öğreti ve uygulamada tartışma konusu olan bu hususta, Tasarıda gerekli değişiklik "baskın görüş" doğrultusunda yapılmış ve bonolarda da poliçelere ilişkin sebepsiz zenginleşme hakkındaki maddenin uygulanacağı f.1 hükmünde açıkça öngörülmüştür. Bu değişikliğin amacı konusunda madde gerekçelerinde herhangi bir açıklama yer almaması bir eksiklik ve bu eksiklik maddeye ilişkin gerekçe yazılması suretiyle giderilmelidir.

d. Çek'e İlişkin Maddeler

1. Senet Metninde Çek Kelimesinin Yer Alması

6762 sayılı TTK m.692, f.1, b.1'in "*Çek*" kelimesini ve eğer senet Türkçe'den başka bir dille yazılmış ise o dilde "*Çek*" karşılığı olarak kullanılan kelimeyi;" hükmü, öğretide eleştiri konusu yapılmış⁶⁶ ve farklı görüşlerin ortaya atılmasına neden olmuştur. Çünkü bu bentte, "çek" kelimesinin senet metninde yer alması gerekliliğinden açıkça söz edilmemiştir. Oysa, gerek Cenevre Yeknesak Anlaşması hükümleri gerek mehz Kanunda (OR 1100, f.1, b.1; *die Bezeichnung als Check im Texte der Urkunde*, ...) "çek" kelimesinin senet metninde yer alması gerekliliği "açıkça" vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, Tasarı madde 780, f.1, b.a hükmü mehz Kanuna uygun olarak yeniden çevrilmiş ve hüküm "*senet metninde 'çek' kelimesini ve eğer senet Türkçe'den başka bir dille yazılmış ise o dilde 'çek' karşılığı olarak kullanılan kelimeyi;*" şeklinde düzenlenmiş ve böylece mehz Kanunla uygunluk sağlandığı gibi, öğretideki görüş ayrılıkları⁶⁷ ve eleştirilerin de önüne geçilmiştir.

⁶⁴ Yargıtay, konu hakkındaki ilk kararlarında, m.690'da, m.644'e atıf yapılmadığı için, bonoda sebepsiz zenginleşme davasının söz konusu olamayacağını ileri sürmekle birlikte, daha sonraki kararlarında bu görüşünden dönerek, TTK m.644 hükmünün bonolara da uygulanmasına karar vermiştir (Yargıtay'ın kararları için bkz. Yıldız, s. 346, dp.34 ve s.349, dp.50).

⁶⁵ Poroy/Tekinalp, s. 222; Öztan, 910; Yıldız, s. 349 ve s. 346, dp.34'te belirtilen diğer yazarlar.

⁶⁶ İmregün, s. 123-124; Poroy/Tekinalp, s. 243, N.423; ayrıca bkz. Celal Göle, Çek Hukuku, Ankara, 1989, s. 14-15 ve dp.4; Kendigelen, Çek Hukuku, s. 66-67.

⁶⁷ Bu konuda öğretideki görüş ayrılıkları hakkında açıklamalar için bkz. Kendigelen, Çek Hukuku, s. 67 ve dp.82'de belirtilen yazarlar.

2. Muhatabın Ticaret Unvanı

6762 sayılı TTK m.692, f.1, b.3 hükmü de öğretilde eleştiri konusu yapılmıştır⁶⁸. Çünkü bu bentte, bir çekin “ödeyecek kimsenin ‘muhatabın’ ad ve soyadını” ihtiva etmesi gerekliliğinden söz edilmiştir. Oysa bir çekte, 6762 sayılı TTK m.694, f.1 hükmü uyarınca, ancak bir banka muhatap olabilir ve 6762 sayılı TTK’nın 727 inci maddesi hükmü uyarınca da banka, Bankalar Kanununun hükümlerine tabi olan müesseselerdir. Bankalar Kanunu hükümleri uyarınca, bankalar tüzel kişiliği haizdir ve ancak anonim ortaklık olarak kurulabilirler. Bu durumda söz edilmesi gereken unsur “muhatabın ad ve soyadı” değil, “muhatabın ticaret unvanı”dır. Tasarı madde 780, f.1, b.c hükmü “ödeyecek kişinin, ‘muhatabın’ ticaret unvanını;” şeklinde düzenlenmek suretiyle öğretildeki eleştiriler dikkate alınmıştır. Yapılan bu değişikliğe paralel olarak Tasarı m.781, f.2 (6762 sayılı TTK m.693, f.2), m.803, f.6 (6762 sayılı TTK m.715, f.6) ve m.804, f.2 (6762 sayılı TTK m.716, f.2) düzenlemelerinde de, yürürlükteki Kanunda olduğu gibi “muhatabın adı” ifadesi değil, doğru ifade olan “muhatabın ticaret unvanı” ibaresi kullanılmıştır.

3. Çek Metninde Keşide Yerinin Açıkça Gösterilmemesi

Tasarıda, “II - Unsurların bulunmaması” kenar başlığı altında m.781, f.3 hükmü “*Düzenlenme yeri gösterilmemiş olan çek, düzenleyenin adı yanında yazılı olan yerde çekilmiş sayılır*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu fıkra hükmü, 6762 sayılı TTK m.693, f.3’te “*Keşide yeri gösterilmemiş olan çek, keşidecinin ad ve soyadı yanında yazılı olan yerde çekilmiş sayılır*” şeklinde düzenlenmiştir. Tasarıda, yürürlükteki Kanundaki “ad ve soyadı” ifadeleri yerine, kanaatimizce daha doğru bir tercüme olan “düzenleyenin adı” ibaresi kullanılmış; “...ve soyadı” kelimelerine yer verilmemiş ve böylece bent hükmü mehzaz Kanuna uygun bir hale getirilmiştir (OR m.1101, f.4; aynı şekilde Alman Çek Kanunu m.2, f.4. Bu hükümlerde, bir çekte keşide yeri bilgisinin yer almadığı durumda, çekin “*keşidecinin adı yanında -bei dem Namen des Ausstellers-*” gösterilen yerde keşide edilmiş sayılacağı ifade edilmiştir).

Bir çekte bulunması “mutlak zorunlu unsur”lardan biri Tasarı m.780, f.1, b.(f) hükmü uyarınca “*çeki çeken kişinin (düzenleyenin-doğrusu keşidecinin) imzası*”nın senet metninde yer alması gerekliliğidir. Yine çekin “zorunlu

⁶⁸ İmregün, s. 124; Öztan, s. 1041; Poroy/Tekinalp, s. 244, N.434; Göle, s. 19-21; Kendigelen, Çek Hukuku, s. 72 ve ayrıca dp. 102’de belirtilen diğer yazarlar.

(ancak alternatif zorunlu) unsurlar”ından bir diğeri de m.780, f.1, b.(e) hükmü uyarınca “düzenlenme (doğrusu, keşide) yeri”nin çek metninde yer almasıdır. Şayet “keşide yeri” çek metninde açıkça gösterilmemişse, Taslak hükmüne göre çek “düzenleyenin adı yanında yazılı olan yerde” çekilmiş sayılacaktır. Oysa, bir çekte çeki “keşide edenin adı” değil, “imzası” zorunlu bir unsurdur⁶⁹.

Diğer taraftan keşide yerinin açıkça belirtilmediği bir çekte, keşidecinin imzası yanında bir yer yazılı olması durumunda, bu yerin keşide yeri olarak sayılıp sayılmayacağı duraksamaya yol açacak niteliktedir. Gerçi öğretilerde Göle, çekte sadece keşidecinin imzasının bulunmasını eleştirmekle birlikte, 6762 sayılı TTK m.693, f.3 hükmünün m.692, b.6 ile çeliştiğini; yanlış bir anlayışa yol açılmaması için m.693, f.3’deki “keşidecinin ad ve soyadı” ibaresinin “keşidecinin imzası” şeklinde yorumlanmasının isabetli olacağı belirtmektedir⁷⁰. Kendigelen ise, “her ne kadar 6762 sayılı TTK m.693, f.3 hükmünde ‘keşidecinin ad ve soyadı yanında yazılı olan yer’den bahsedilmekte ise de, m.692 uyarınca bir çekte zorunlu unsur olarak sadece ‘keşidecinin imzası’ndan söz edildiği için, buradaki ‘ad ve soyadı’ ifadesini ‘imzayı’ da kapsayacak şekilde geniş yorumlamak gerekir” demek sureti ile farklı bir çözüm önermektedir⁷¹.

Kanaatimizce bu konudaki bütün tereddütler, fıkra hükmünün “**Keşide yeri gösterilmemiş olan çek, keşidecinin imzası yanında yazılı olan yerde çekilmiş sayılır**” şeklinde düzeltilmesi ile giderilebilecektir⁷².

⁶⁹ Çekte keşidecinin ad ve soyadının yazılmasının gerekli olmadığı, Yargıtay uygulamasında da, çekte keşidecinin ad ve soyadı olmaksızın imzanın yeterli görülmüş bulunduğu konusunda açıklama ve kararlar için bkz. Gönen Eriş, Açıklamalı-İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, Genişletilmiş-Güncelleştirilmiş 5. Baskı, Ankara, 2004, s. 30, 31 ve s. 39 Karar No:10, s.55 Karar No:89, 90.

⁷⁰ Göle, s. 24, 26.

⁷¹ Kendigelen, Çek Hukuku, s. 83; Moroğlu, bu durumda ratio legis’e göre duraksamanın yersiz olduğunu, Yargıtay uygulamasının da “imza yanında yazılı olan yer” i “keşide yeri” olarak kabul ettiğini belirtmektedir (Moroğlu, s. 159 ve dp.17).

⁷² Öğretilerde bu görüşü savunan yazarlar için bkz. Moroğlu, s. 159; Şafak Narbay, “Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan ‘Yer’ Kavramına ‘De Lege Lata’ ve ‘De Lege Ferenda’ Çözüm Önerisi”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C.I, İstanbul, Eylül, 2003, s. 796, dp.9 (Narbay, Çekte İbraz Süreleri).

4. Muhatap Dışında Bir Kişi Üzerine Çekilen Çek

1 Temmuz 1964 tarih ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanununda yapılan değişikliğine kadar “çek”i diğer kambiyo senetlerinden ayıran bir özellik de damga vergisinden muaf olması idi. Ancak 30 Temmuz 2003 tarih ve 4962 sayılı “*Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Kanun*”⁷³’ün 12 nci maddesi ile, Damga Vergisi Kanununda yer alan (1) sayılı tablonun “*III- Ticari İşlemlerde kullanılan kağıtlar:*” başlıklı bölümünün 1/a fıkrası tablo metninden çıkarılmıştır. Böylece “çek”ler hakkında söz konusu olan Damga Vergisinden muafiyet, aynı şekilde bono ve poliçe hakkında da öngörülmüştür. Yapılan bu değişiklikle, çek kullanımını tercih etme açısından önemli etkenlerden biri olan bu ayrıcalığa son verilmiştir⁷⁴.

Tasarı m.782, f.2 “*Diğer bir kişi üzerine çekilen çek; yalnız havale hükmündedir*” (6762 sayılı TTK m. 694, f.2); f.3 ise “*Havale sayılan bir çek hakkında Damga Vergisi Kanununu hükümleri saklıdır*” şeklinde kaleme alınmıştır. 6762 sayılı TTK m.694, f.3’te bu hüküm “*Havale sayılan bir çek hakkında Damga Resmi Kanununun çeklere ait hükümleri tatbik olunmaz*” olarak düzenlenmiştir. Her iki fıkra hükmü karşılaştırıldığında, Tasarıda yer alan fıkra hükmünün ifadesinin, 6762 sayılı TTK m.694, f.3’ten farklı olduğunu görmekteyiz. Çünkü, m.694, f.3’te havale sayılan bir çek hakkında **Damga Vergisi Kanununun çekerle ilişkin hükmünün uygulanmayacağı** belirtilirken, Tasarı hükmü, **havale sayılan bir çek hakkında Damga Vergisi Kanunu hükümlerinin saklı** olduğunu ifade etmektedir. Bu fıkra düzenlemesi mehzaz Kanun (OR 1102) ve Alman Çek Kanununda (SchG m.3) yer almamaktadır. Amaç, Damga Vergisi Kanununun “çek” hakkında öngörmüş olduğu ayrıcalıktan⁷⁵ “çek sayılmayan bir belge”nin yararlanmasını önlemektir⁷⁶. Kanaatimizce Tasarıda m.782’nin 3 üncü fıkrasının yer almasının bir anlamı kalmamıştır. Çünkü, Damga Vergisi Kanununda havaleler için öngörülen maktu damga vergisi, 09.04.2003 tarih ve 4842 sayılı “*Bazı Kanunlarda*

⁷³ RG. 07.08.2003, S. 25192.

⁷⁴ **Kendigelen**, Çek Hukuku, s. 34.

⁷⁵ Çek’e özgü olan bu ayrıcalığın 30.7.2003 tarihinde yapılan yasal değişiklikle poliçe ve bono hakkında da öngörüldüğünü yukarıda açıklamıştık.

⁷⁶ *Poroy/Tekinalp* bu durumu, “yani bu şekilde, çek çekmenin masraf bakımından yararlı tarafı da yok edilmek istenmiştir” şeklinde ifade etmektedir (*Poroy/Tekinalp*, s. 244, N.435).

Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 37 inci maddesinin 2 inci fıkrası hükmü⁷⁷ uyarınca yürürlükten kaldırılmıştır. Bu durumda, bir kişi üzerine çekildiği için “çek” sayılmayıp “havale” olarak nitelendirilen belge için artık damga vergisi söz konusu edilemeyecektir. Tabii ki, bugün için havale sayılan bir çek hakkında damga vergisi uygulanmıyor olması, bundan sonra da uygulanmayacağı anlamına gelmez. Kanunkoyucu, Damga Vergisi Kanununda yeni bir değişiklik yapmak suretiyle havale sayılan bir çek hakkında tekrar damga vergisi koyabilir. Bu durumda ise, Tasarı m.782, f.3'ün yeni metninin bir anlamı olabilecektir. Fakat, bir çek'in banka dışında başka bir kişi üzerine çekilme olgusu hemen hemen hiç karşılaşılmayan bir uygulamadır. Bütün bu nedenlerle, **Tasarı m.782, f.3 düzenlemesi madde metninden çıkarılmadır.**

5. Protestodan ve Vadeden Sonraki Ciro ve Vade Kavramı

Tasarı m.793'ün kenar başlığı “*D) Protestodan ve vadeden sonraki ciro*” şeklindedir. Bu başlık, bir “ödeme aracı” olan ve “vade içermeyen” çek'in niteliğine uygun bir başlık değildir. Çünkü çek'i poliçe ve bono'dan ayıran en temel özelliklerinden biri de vade içermemesidir. Öğretide de isabetle belirtildiği gibi, çek, keşidecinin muhataba tevdi ettiği karşılık üzerinde doğrudan tasarruf etmesine imkân sağlayan ve bu şekilde lehtara çeşitli ilişkilerden doğan bir para borcunu ifa etmesine yardımcı olan, havale esasına dayalı bir ödeme aracı olarak düşünülmüş ve yasal düzenlemelere bu yönü ile konu olmuş bir senettir ve bu nedendir ki çekte vade kabul edilmemiş, bunun yerine kısa ibraz süreleri öngörülmüştür⁷⁸.

Mehaz Kanuna baktığımızda ilgili maddenin (OR m.1113) kenar başlığının “*Rechte aus dem Nachindossament*” olarak kaleme alındığını

⁷⁷ 4842 sayılı Kanun m. 37, f.2: “ 1.7.1964 tarihli ve 488 sayılı Kanuna ekli (1) sayılı tablonun “IV. Makbuzlar ve diğer kâğıtlar” başlıklı bölümünde yer alan havale mektupları, posta ve telgraf havalenamelerine ilişkin 3 üncü fıkrası...yürürlükten kaldırılmıştır”.

⁷⁸ **Kendigelen**, Çek Hukuku, s. 16; buna karşılık öğretide *İmregün*, çekte tek tip vadenin bulunduğunu, bunun da “görüldüğünde vade” olduğunu ileri sürmektedir (*İmregün*, s. 128; aynı şekilde *Eriş*, s. 211). Hemen şunu belirtmek gerekir ki, çekin “görüldüğünde” ödenecek olması, bu senedin poliçe'de yer alabilecek vade türlerinden biri olan “görüldüğünde vade” ile aynı olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü poliçe'deki “görüldüğünde vade” ile çekin “görüldüğünde” ödenecek olması birbirinden tamamen ayrı durumlardır. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Şafak **Narbay**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Bası, İstanbul, 1999, s. 161-163 (**Narbay**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı).

görmekteyiz. Bu ifadeler ise, Türkçe'ye "*süresi içinde yapılmayan cirodan (gecikmiş cirodan) doğan haklar*" olarak çevrilebilir. Aynı hükmün Alman Çek Kanunundaki (SchG) karşılığı olan 24 ncü maddenin kenar başlığı ise, sadece "Nachindossament"tir. Dolayısıyla Tasarı madde 793'ün kenar başlığının çek'in niteliği ile bağdaşır şekilde ve her türlü yanlış anlamının önüne geçilmesi amacıyla "*süresi içinde yapılmayan cirodan (gecikmiş cirodan) doğan haklar*" ya da "*Protetodan ve ibraz süresinin geçmesinden sonraki ciro*" olarak değiştirilmesinin daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Nitekim öğretilerde *Eriş*, çekte vade olmadığına ilişki açıklamalarını yaptıktan sonra, maddenin kenar başlığında yer alan "vadeden" sonra sözcüğünün, "çekin ibraz süresi geçtikten" sonraki ciro biçiminde anlaşılması gerektiğini ifade etmek suretiyle, dolaylı olarak önerimizin haklılığını ortaya koymaktadır⁷⁹.

Aynı şekilde Tasarıda yer alan 795 inci maddenin kenar başlığı da tıpkı 6762 sayılı Kanun m.707'nin kenar başlığında olduğu gibi "*II- Vade*" şeklindedir. Tasarı madde 1513 (6762 sayılı TTK m.1474) hükmü uyarınca kenar başlıkları madde metnine dahildir. Mevzu Kanuna baktığımızda (OR m.1115), maddenin kenar başlığının "Verfallzeit" olarak ifade edildiğini görmekteyiz. Bu kelimenin Türkçe karşılığı "vade"dir. Bu nedenle 6762 sayılı Kanun m.707'nin kenar başlığı "Vade" olarak Kanuna aktarılmıştır. Oysa, çekte "teknik anlamda bir vade"den söz edebilmek mümkün değildir⁸⁰. Burada amaç, bir ödeme aracı olan çekin, ibraz edildiği anda ödeneceğinin öngörülmesi; çek üzerine yazılacak ve çekin bu niteliği ile bağdaşmayacak kayıtlara engel olunması ve üzerinde yazılı keşide tarihinden önce bile çekin ibraz edildiği gün ödeneceğinin (muhatapta karşılık varsa bu karşılığın; karşılığın olmadığı durumda ve hâmil talep ettiği takdirde, muhatabın bir çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu tutarın) hüküm altına alınmasıdır.

Alman Çek Kanununa baktığımızda ise (SchG m.28) maddenin kenar başlığının mevzu İsviçre Borçlar Kanunu m.1115'den farklı bir şekilde "*Zahlbarkeit*" olduğunu görmekteyiz. Bu kavramın Türkçe karşılığı ise "ödenbilirlik"tir. Görüldüğü üzere, Alman Hukukunda "çek"nin niteliği ile bağdaşmadığı için maddenin kenar başlığı içinde vade kelimesine yer veril-

⁷⁹ *Eriş*, s. 200-201.

⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Kendigelen*, Çek Hukuku, s. 161-163. Gerçi yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, öğretilerde, "çeklerde tek bir vadenin söz konusu olup, bu da çekin görüldüğünde ödenmesidir" şeklinde görüş açıklayan yazarlar da bulunmaktadır.

memiştir⁸¹. Bizim hukukumuz açısından da olması gereken, Tasarı m.795'in kenar başlığının "çek" in niteliğine uygun hale getirilmesi ve böylece her türlü yanlış anlamının ortadan kaldırılmasıdır. Bu ise, maddenin kenar başlığının, kanaatimizce "**II- Çekin İbrasında Ödenmesi**" şeklinde değiştirilmesi ile mümkün olabilecektir.

6. Çek'in Ön Yüzü

Tasarı m.805, f.1'de (6762 sayılı TTK m.717, f.1), yürürlükteki maddenin birinci fıkrasında yer almakta olan "çekin yüz tarafına" ifadeleri, daha doğru bir Türkçe ve amaca da uygun bir şekilde "**çekin ön yüzüne**" olarak değiştirilmiştir. Ancak, benzer değişiklik poliçe'de de yapılmış ve bu değişikliğin gerekçesi madde gerekçelerinde belirtilmiş olmasına karşın⁸² "çek"te yapılan benzer değişiklik madde gerekçelerine yansıtılmamıştır.

7. Çek'te İbraz Süreleri

Tasarıda yer alan; "**III - Ödeme için ibraz**" kenar başlıklı 796 ncı madde hükmü şu şekildedir:

"1. Genel olarak

MADDE 796.- (1) *Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.*

(2) *Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.*

(3) *Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde çekilip de Akdeniz'de sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve buna karşılık Akdeniz'de sahili olan bir ülkede çekilip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada çekilmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır.*

(4) *Yukarıda yazılı süreler, çekte düzenlenme günü olarak gösterilen tarihten itibaren işler".*

Bu madde 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 708 nci maddesinde "içerik olarak" aynı şekilde yer almaktadır ve düzenleme 1956 yılı ülke koşulları dikkate alınarak, mehz Kanundan "süreler" ve "bu sürelerin hesaplan-

⁸¹ **Baumbach/Hefermehl**, Art. 28, SchG, Rdnr.1.

⁸² Bkz. Tasarı m.695.

masında ölçü alınan kriter” bakımından ayrılarak Kanuna konulmuştur. Madde bu haliyle gerek uygulamada gerek öğretilerde çok farklı görüşlerin ileri sürülmesine ve birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Şöyle ki, öncelikle TTK m.708’de (Tasarı m. 796) ibraz süreleri hem “gün” hem de “ay” olarak düzenlenmiştir. Diğer taraftan, ibraz sürelerinin belirlenmesinde “yer” kavramı ölçü olarak alınmıştır. Ancak bu kavramdan ne anlaşılması gerektiği açık değildir. Bu nedenle kavrama yönelik değişik yaklaşımlar ortaya konulmuş; benzer olaylar için farklı ibraz süreleri belirlenmiş ya da bazı istisnai durumlarda, çekte bulunması “alternatif zorunlu bir unsur” olan keşide yerinin “geçerli bir şekilde” çekte yer almadığı, dolayısıyla belgenin çek olarak kabul edilemeyeceği sonucuna varılmıştır⁸³. Yer kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda Türk öğreti ve uygulamasında “il sınırları”, “ilçe sınırları”, “il belediye sınırları”, “büyükşehir belediye sınırları” ve “keşidecinin iradesi” kriterleri çözüm olarak önerilmekte ve ibraz süreleri ölçü alınan bu kriterlere göre değişiklik arz etmektedir⁸⁴.

Buna karşılık, Cenevre Yeknesak Kanunu m.29, İsviçre Borçlar Kanunu m.1116 ve Alman Çek Kanunu m.29’da yer alan hükümlerde, ibraz süreleri ve bu sürelerin belirlenmesinde ölçü alınacak kriterler “hiçbir duraksamaya yol açmayacak şekilde” düzenlenmiştir⁸⁵. CYK m.29 ve bu sistemi aynı şekilde kabul etmiş olan sistemlerde (OR m.1116 ve SchG m.29), TTK m.708 düzenlemesinden ayrı olarak, ibraz süreleri belirlenirken sadece “gün ölçütü”

⁸³ Bkz. **Narbay**, Çekte İbraz Süreleri, s. 796 ve dp.9.

⁸⁴ Bu ölçütler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Narbay**, Çekte İbraz Süreleri, s. 802-808.

⁸⁵ “OR Art. 1116:

2. Vorlegung zur Zahlung

1 Ein Check, der in dem Lande der Ausstellung zahlbar ist, muss binnen acht Tagen zur Zahlung vorgelegt werden.

2 Ein Check, der in einem anderen Lande als dem der Ausstellung zahlbar ist, muss binnen 20 Tagen vorgelegt werden, wenn Ausstellungsort und Zahlungsort sich in demselben Erdteile befinden, und binnen 70 Tagen, wenn Ausstellungsort und Zahlungsort sich in verschiedenen Erdteilen befinden.

3 Hierbei gelten die in einem Lande Europas ausgestellten und in einem an das Mittelmeer grenzenden Lande zahlbaren Checks, ebenso wie die in einem an das Mittelmeer grenzenden Lande ausgestellten und in einem Lande Europas zahlbaren Checks als Checks, die in demselben Erdteile ausgestellt und zahlbar sind.

4 Die vorstehend erwähnten Fristen beginnen an dem Tage zu laufen, der in dem Check als Ausstellungstag angegeben ist.”

esas alınmış ve süreler de “daha kısa” öngörülmüştür. Buna göre, bir çek keşide edildiği ülkede ödenecekse “sekiz (8) gün” içerisinde ödeme için muhataba ibraz edilmelidir. Bir başka deyişle, bu sistemde, keşide ve ödeme yeri “aynı ülke sınırları içinde” olan bir çek için “tek bir ibraz süresi” belirlenmiştir. Böylece, ibraz süresinin tespiti açısından *ilk kriter* “ülke sınırları” olarak öngörülmüş ve bunun sonucu olarak da *sekiz (8) günlük* bir ibraz süresi kabul edilmiştir. *İkinci kriter* olan “farklı ülke”ler ise “dünyanın aynı kısmında” ve “ayrı kısmında” yer alan şekilde bir ayrıma tabi tutulmuş ve ibraz süreleri “dünyanın aynı kısmında yer alan ülkeler için yirmi (20) gün” ve “dünyanın ayrı kısmında yer alan ülkeler için ise yetmiş (70) gün” olarak düzenlenmiştir.

Bu sistem içerisinde, bir çekin ibraz süresi içinde ibraz edilip edilmediği, yukarıda açıkladığımız kriterlere göre, hiçbir karışıklığa ve duraksamaya yol açmayacak şekilde “kolayca” belirlenebilecektir⁸⁶.

Kanaatimizce, ibraz sürelerinin tespit edilmesi konusunda tüm tereddütleri, tartışmaları, uygulama farklılıklarını ve yanlışlıklarını ortadan kaldıracak çözüm, gerek “ibraz sürelerinin belirlenmesinde esas alınan kriterler” gerek “sürelerin uzunluğu” bakımından, Cenevre Yeknesak Kanunu m.29 ve bu sistemi esas alan İsviçre Borçlar Kanunu m.1116 ve Alman Çek Kanunu m.29 sisteminin kabul edilmesi ve Tasarıya aktarılmasıdır. Buna göre, ödeme için ibraz süreleri belirlenirken “ülke içi” tek bir kriter olarak kabul edilecek, yani, bir çekin keşide ve ödeme yerinin Türkiye içinde yer aldığı belirlendiği durumda “tek bir ibraz süresi” öngörülmüştür⁸⁷. Böylece, bir çekin muhatap bankaya ya da bir takas odasına ibraz süresi içinde ibraz edilip edilmediği belirlenirken keşide ve ödeme yerinin Türkiye’de yer alıp almadığı tespit edilecek ve bundan sonra da ibraz süresinin geçirilip geçirilmediği ortaya konulacaktır.

Bunun yanında, Tasarı m.796’da bundan sonra yapılması gerekli olan *ikinci değişiklik*, yürürlükteki ibraz sürelerinin yeniden belirlenmesi olmalıdır. Tasarıda ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu m.708’de “on gün”, “bir” ve “üç ay” olan ibraz süreleri, yine tıpkı CYK m.29, Alm.ÇekK. m.29, f.1 ve f.2 ve İsv.BK.m.1116, f.1 ve f.2’de olduğu gibi “sekiz gün”, “yirmi gün” ve “yetmiş gün” olarak düzenlenmelidir. Çekin paraya eşdeğerde “bir ödeme aracı” olup

⁸⁶ Narbay, Çekte İbraz Süreleri, s. 797-798.

⁸⁷ Aynı doğrultuda Korkut Özkorkut, Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri, Batider, C.XIX, Y.1997, S.21, s. 60.

herhangi bir “vade içermemesi”, “bugün için gelinen teknolojik ilerlemeler” ve “sistemlerini kabul ettiğimiz modern ülke kanunlarıyla tam anlamıyla uyum sağlanması” gibi nedenlerle Tasarı m.796’da yer alan ibraz süreleri, önerdiğimiz şekilde yeniden düzenlenmelidir⁸⁸.

Aynı zamanda, özellikle 3167 sayılı ÇekK.’dan önce büyük tartışmalara konu olan, çekin ödeme için ibraz edileceği muhatap bankadan ne anlaşılması gerektiği sorununun⁸⁹ hiçbir tartışmaya meydan vermeyecek şekilde ÇekK.m.4 düzenlemesi içerisinde açıklığa kavuşturulmuş olması da, Tasarı m.796’da yer alan ibraz sürelerinin öngördüğümüz şekilde değiştirilmesi görüşünü desteklemektedir. Çünkü hâmil, ÇekK. m. 4, f.2, c.2 hükmü uyarınca, çek hesabının bulunduğu banka şubesi dışında muhatabın diğer şubelerine de çeki geçerli olarak ibraz edebilecek ve bu şube de çekin karşılığını çekle işleyen hesabın bulunduğu şubeye sormak suretiyle ödeyecektir⁹⁰. Bugün için bütün bankalar elektronik bankacılık sistemine geçtiklerinden kendisine ödenmek üzere bir başka şubenin çeki ibraz edilen şube, o çekin (gerekli ön incelemeleri yaptıktan sonra) karşılığının olup olmadığını çok kolay ve hızlı bir şekilde belirleyip gerekli işlemleri yapma imkânına sahiptir⁹¹. Dolayısıyla hâmile, keşide ve ödeme yeri Türkiye olan bir çekte ödeme için ibrazı gerçekleştirebilmesi amacıyla sekiz (8) günlük bir süre verilmesi

⁸⁸ *Özkorkut*, ülke içinde tek bir ibraz süresinin kabul edilmesi gerektiğini belirttiğinden sonra, bu sürenin ne kadar olacağına hukuk politikasının çeki vermek istediği anlama bağlı olduğunu ifade etmektedir. Yazar devamla, çekin salt bir ödeme aracı olması isteniyorsa CYK m.29’da olduğu gibi bu sürenin oldukça kısa tespit edilmesi gerektiğini; ancak özellikle çek kullanacakları buna teşvik etmek için belli ölçüde kredi fonksiyonu da tanımak istendiği durumda bu sürenin (bir ay gibi) daha uzun tespit edilmesinde fayda bulunduğunu açıklamaktadır (bkz. *Özkorkut*, s. 61).

⁸⁹ 3167 sayılı ÇekK.’dan önce bu sorunla ilgili geniş açıklamalar için bkz. *Narbay*, *Çekten Cayma ve Ödeme Yasası*, s. 4-12.

⁹⁰ Nitekim öğretilerde *Kendigelen*, ÇekK m.4, f.2 düzenlemesinden sonra artık ibraz zorluğu gerekçe gösterilerek aynı ülke sınırları içinde dahi bir aylık ibraz süresi öngörülmesinin haklı bir gerekçesi ve pratik bir anlamının kalmadığını isabetli bir şekilde ortaya koymakta ve devamla, olması gereken hukuk açısından, bu durumda da on günlük ibraz süresinin yasal olarak kabul edilmesinin isabetli olacağı kanaatini belirtmektedir (bkz. *Kendigelen*, *Çek Hukuku*, s. 177).

⁹¹ 3167 sayılı ÇekK m. 4, f.2 düzenlemesinde bu durum şu şekilde ifade edilmiştir: “*Koşullarına uygun ve karşılığı var olan çek, muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edildiğinde hâmilin vergi kimlik numarası saptandıktan sonra ödenir. Ancak, çek hesabı açılmış olan şube dışında herhangi bir şubeye ibraz edilen çek, o şubece karşılığı sorulmak suretiyle ödenir*”.

yeterli olacaktır. Aynı gerekçelerle Tasarı m.796'da yer alan bir ve üç aylık süreler de "yirmi (20) gün" ve "yetmiş (70) gün" olarak değiştirilmelidir.

Sonuç itibariyle Tasarı m.796 hükmünde, hiçbir tartışma ve karışıklığa yol açılmayacak şekilde, ülke içinde tek bir ibraz süresi öngörülmesi ve ibraz süreleri de "sekiz (8) gün (keşide ve ödeme yerleri aynı ülke olması durumunda)", "yirmi (20) gün (keşide ve ödeme yerleri farklı ülkeler ve bu ülkelerin aynı kıta üzerinde bulunduğu durumda)" ve "yetmiş (70) gün (keşide ve ödeme yerlerinin farklı ülkeler ve bu ülkelerin farklı kıtalar üzerinde bulunması durumunda)" olarak hükme bağlanmalıdır.

Değişiklik önerimiz:

"III - Ödeme için ibraz

1. Genel olarak

MADDE 796.- (1) Bir çek, keşide edildiği ülkede ödenecekse sekiz gün içinde muhataba ibraz edilmelidir.

(2) Keşide edildiği ülkeden başka bir ülkede ödenecek olan çek, keşide yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise yirmi gün ve ayrı kıtalarda ise yetmiş gün içinde muhataba ibraz edilmelidir.

(3) Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde çekilip de Akdeniz'de sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve buna karşılık Akdeniz'de sahili olan bir ülkede çekilip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada çekilmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır.

(4) Yukarıda yazılı süreler, çekte keşide günü olarak gösterilen tarihten itibaren işler."

8. Ödeme Yasağı

Tasarı m. 799 "IV - Çekten cayma" kenar başlığı altında şu şekilde düzenlenmiştir:

"1. Genel olarak

MADDE 799.- (1) Çekten cayma, ancak ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade eder.

(2) Çekten cayılmamışsa, muhatap, ibraz süresinin geçmesinden sonra da çeki ödeyebilir.

(3) Düzenleyen çekin kendisinin veya üçüncü bir kişinin elinden iradesi dışında çıkmış olduğu iddiasında ise muhatabın çeki ödemesini önleyebilir."

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu m.711'in içerik itibariyle bir tekrarı olan bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları "çekten cayma"yı; üçüncü fıkrası ise "ödeme yasağı" kurumunu düzenlemektedir⁹². Ödeme yasağı, hukukî niteliği yönüyle, hüküm doğurması için bir mahkeme kararına ihtiyaç duyulmayan, 6762 sayılı TTK m.699'da (veya m.574'te) öngörüldüğü gibi "ihtiyati tedbir" niteliğinde bir yetkidir⁹³. Kanunkoyucu, ödeme yasağı kuralının düzenlendiği 6762 sayılı TTK m.711, f.3'te, "keşideciye", çekin kendisinin ya da "üçüncü bir kişinin" elinden "iradesi dışında" çıkmış olduğu durumda, muhatabın çeki ödemesini engelleyebileceğini ifade etmekle yetinmiş, çekin ödenmesinin yasaklanmasından sonra yapılması gereken işlemler hakkında herhangi bir hüküm öngörmemiş, sorunun çözümünü uygulamaya bırakmıştır. Gerçi bu aşamadan sonra yapılacaklar konusunda Yargıtay kararlarında istikrarlı bir şekilde tek bir çözüm ortaya konulsa da, sorun hakkında öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür⁹⁴.

⁹² Gerçi öğretide bazı yazarlar "ödeme yasağı"nı çekten ibraz süresi içinde cayılamayacağı kuralının bir istisnası olarak nitelendirmektedirler (örneğin Hayri **Domanıç**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, C.IV, İstanbul, 1990, s. 635 vd.; **Poroy/Tekinalp**, s. 268, N. 477; **Göle**, s. 123. Ayrıca bkz. **Narbay**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 86, dp. 3'te belirtilen diğer yazarlar). Kanaatimizce, her ne kadar bu kural, Kanunda ayrı bir madde olarak değil de çekten cayma kenar başlıklı 711 nci maddede düzenlenmişse de, "ödeme yasağı" çekten ibraz süresi içinde cayılamayacağı ilkesinin Kanunda belirtilmiş bir istisnası olmayıp, şartları ve hükümleri "cayma"dan farklı olan bir kurumdur (bu iki kurum arasındaki farklar hakkında geniş açıklamalar için bkz. Abuzer **Kendigelen**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı (TK 711), Ticaret Hukuku Kürsüsünde Onbeş Yıl Makalelerim, s. 104 vd. (Makalelerim-Çekten Cayma); **Narbay**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 86-87; **Kendigelen**, Çek Hukuku, s. 217).

⁹³ İlhan **Postacıoğlu**, Çekin İbrası İle ilgili Bazı Problemler, Batider, C.VIII, S.3, s. 129; **Kendigelen**, Makalelerim-Çekten Cayma, s. 104; **Narbay**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 85-86; Müge **Tekil**, Çekte Muhatap Bankanın Hukukî Sorumluluğu, İstanbul, 1997, s. 66; **Kendigelen**, Çek Hukuku, s. 217. Yargıtay da yakın tarihli bir kararında "...TK 711/son maddesi uyarınca keşideciler tarafından muhatap bankaya verilen ödemeden men talimatları, tedbir mahiyetindedir" demek suretiyle ödeme yasağı kuralının özü itibariyle ihtiyati tedbir niteliğinde olduğunu kabul etmektedir (Y.11 HD. 04.04.2002 tarih E.8697, K.765 -Eriş, s. 248-). Buna karşılık **Tekinalp**, keşidecinin bankanın çekin ödenmesini yasaklayan beyanının maddi hukuksal bir irade açıklaması olduğunu, usul hukukuna ilişkin bir ihtiyati tedbir niteliğini taşıyan karar olmadığı görüşünü savunmaktadır (**Poroy/ Tekinalp**, s. 268, N.477 ve ayrıca Ünal **Tekinalp**, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul, 1998, s. 104-105).

⁹⁴ Bu görüşler hakkında ayrıntılı bilgiler için bkz. **Kendigelen**, Makalelerim-Çekten Cayma, s. 110; **Narbay**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 96-103.

“40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri” tartışmalarında *Arkan*, TTK m.711 hükmü uyarınca çekten cayıldığında⁹⁵, muhatap bankanın karşılığı hâmil lehine bloke hesaba aldığı, ancak bankanın bu karşılığı ne kadar süre ile bloke hesapta tutacağına belli olmadığını, bu bloke süresi içinde hesap sahibinin de zarar gördüğünü, çünkü bloke hesaba faiz işletme bakımından bankanın kendi çıkarına uygun tutum içerisine girdiğini belirterek, hukukî durumun bir an önce açıklığa kavuşturulması için bankanın bloke hesaba aldıktan sonra belli bir süre içinde iptal davası açılması, iptal davası belli bir süre içinde açılmazsa karşılığı bloke hesaptan çözeceği konusunun bir kanun hükmü ile düzenlenip düzenlenemeyeceğini düşündüğünü ifade etmektedir⁹⁶.

Burada hemen şunu belirtmek gerekir ki, keşidecinin çekin kendisinin ya da üçüncü bir kişinin elinden rıza dışında çıktığı iddiası ile muhataba geçerli bir ödeme yasağı istemi⁹⁷ yöneltmesi durumunda, muhatap bankanın bu talimata uymak zorunda olduğu konusunda hiçbir duraksama söz konusu değildir⁹⁸. Ancak bu safhadan sonra yapılması gerekenler hakkında yasada herhangi bir hüküm yer almamaktadır⁹⁹.

Yine önemle vurgulanmalıdır ki, keşidecinin ödeme yasağı istemini muhatap bankaya ilettikten sonra, muhatap bankanın en azından iyiniyetli çek hâmilinin menfaatlerini korumak amacıyla hesapta bulunan karşılığı bloke bir

⁹⁵ Yazar, kanaatimizce burada “ödeme yasağı”nı kastetmektedir.

⁹⁶ Sabih *Arkan*, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul, 1998, s. 97.

⁹⁷ Ödeme yasağı konulabilecek durumlar hakkında geniş açıklamalar için bkz. **Kendigelen**, Makalelerim-Çekten Cayma, s. 105-110; Seza **Reisoğlu**, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara, Haziran, 2003, s. 269-273; **Narbay**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 93-96; **Kendigelen**, Çek Hukuku, s. 217-220.

⁹⁸ **Poroy/Tekinalp**, s. 268, N.477; **Kendigelen**, Makalelerim-Çekten Cayma, s. 110 ve dp.92 ve 93’te belirtilen yazarlar. **Reisoğlu**, s. 273; **Narbay**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 96 ve ayrıca dp. 42’de belirtilen yazarlar. **Kendigelen**, Çek Hukuku, s. 220; **Eriş**, s. 239. Y.11.HD. 8.2.2001 tarih E.2001/185, K.2001/955 (YKD., C.28, S.1, Ocak, 2002, s. 53-55).

⁹⁹ *Yasaman*, 6762 sayılı TTK m.711, f.3 düzenlemesinde bir kanun boşluğu bulunmadığını, kanunkoyucunun meseleyi iradî olarak bu şekilde farzettğini; amacın, çek keşide edenlerin sayısını artırmak suretiyle çekin Türkiye’de yaygınlaştırılması olduğunu, bu nedenle de çek keşide edenlerin daha avantajlı veya bazı imkânlardan yararlandırılmasının istendiğini ileri sürmektedir (Hamdi *Yasaman*, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, İstanbul, 1998, s. 103).

hesaba aktarma zorunda olduğu, böylece keşidecinin bu karşılık üzerinde tasarrufta bulunmasının engellenecek olması, tamamen öğreti¹⁰⁰ ve uygulamanın ortaya koyduğu bir çözüm olup, maddede bu konuya ilişkin de bir hüküm bulunmamaktadır.

Kanaatimizce, öğretide bir grup yazar tarafından da isabetli bir şekilde savunulduğu gibi¹⁰¹, ödeme yasağının etkilerini sürdürebilmesi için, geçerli bir ödeme yasağı konulduktan sonra, “keşideci” ya da “hâmilin” belirli bir süre içerisinde mahkemeye başvurarak bir “ödemenin durdurulması kararı”¹⁰² almaları; bu kararı muhatap bankaya ibraz etmeleri ve ayrıca keşideci ya da hâmilin duruma göre iptal ya da istirdat isteminde bulunmaları gerekir¹⁰³. Bu,

¹⁰⁰ Postacıoğlu, s. 129; Kendigelen, Makalelerim-Çekten Cayma, s. 111-112; Reisoğlu, s. 276; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 96 ve ayrıca dp. 44'te belirtilen yazarlar. Öztan, s. 1343, 1348; Müge Tekil, s. 68; Eriş, s. 239; Kendigelen, Çek Hukuku, s. 223.

¹⁰¹ Ömer Teoman, Çek-Senet Sorunları ve Çözümü Önerileri Paneli, İstanbul, 1990, s. 51; Edip Şimşek, Hukukta ve Cezada Ticari Senetler, Bono-Çek-Poliçe, Ankara, 1982, s. 472; Kendigelen, Makalelerim-Çekten Cayma, s. 112; Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 101; Müge Tekil, s. 65; Kendigelen, Çek Hukuku, s. 221.

¹⁰² Narbay, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 103. Ancak mahkeme, keşidecinin muhataba yönelmiş olduğu ödeme yasağı istemini haklı bulursa, yeni bir ödeme yasağına değil, keşidecinin koyduğu ödeme yasağının devamına karar vermelidir. Bu, usul ekonomisi açısından da yararlı bir uygulama olacağı gibi, keşideci ya da çekin rızası dışında elinden çıktığını ileri süren üçüncü kişiyi teminat yatırma yükümlülüğünden de kurtarmış olacaktır. Benzer bir yaklaşım için bkz. Müge Tekil, s. 65.

¹⁰³ Aksi görüşte Poroy/Tekinalp, s. 268, N.477. Yazar, bu görüşün kanuni dayanağının bulunmadığını; aynı zamanda bu görüşün bir taraftan keşideci ile banka arasındaki sözleşmeye, diğer taraftan da hâmil ile banka arasında bir ilişki olmadığı ve hâmilin bankaya karşı çekin ödenmesine yönelik herhangi bir talep hakkı bulunmadığı ilkesine aykırı olduğunu; ayrıca, bu düşüncenin keşidecinin irade açıklamasına, usul hukuku sonuçları yüklemek gibi TTK m.711'e yabancı bir nitelendirmeye ve varsayıma yer verdiğini ve bir çok soruyu da davet ettiğini savunmaktadır. Yazar devamla, çekin ödenmesinin haksız bir şekilde engellenmesinin yaptırımının TTK ve ÇekK'da öngörüldüğünü, bu nedenle kanunda bulunmayan usuller oluşturmaya gerek bulunmadığını, ödeme yasağı talimatının hem hukukî hem de cezaî sonuçlarını keşidecinin taşıdığını belirtmektedir. Yasaman da, kanunkoyucunun iptal davası açmak, menfi tespit davası açmak gibi yükleri çek keşidecisine vermediğini; çünkü böyle bir yükümlülüğün, bir ihtiyacın, hukukî bir menfaatin bulunmadığını, sadece keşidecinin bildirimde bulunmak suretiyle çekin ödenmesini durdurabildiğini; bunun karşısında çek hâmilinin bu durumun aksini ispat edip dava açmak suretiyle çekin kötüniyetle ödemesinin durdurulduğunu iddia edip, ispat ettiği takdirde uğradığı zararı isteyebileceğini ileri sürmektedir (Yasaman, s. 103-106).

“ödeme yasağı” kurumunun çekin niteliğinden kaynaklanan bir “ihtiyati tedbir” olmasının sonucudur. Aksi takdirde kötünietli keşidecilere (ya da keşideciyi ikna eden, çeki elinden çıkaran üçüncü kişilere) pirim verilmiş olunacaktır ki, bu da çekin meşru hâmillerini zarara uğratacak bir yaklaşım olacaktır.

Buna karşılık Yargıtay, istikrarlı bir şekilde, keşidecinin muhataba ödeme yasağı istemini yöneltmesinin yeterli olduğunu, bu durumda muhatabın bu istemle bağlı olacağını, ancak keşidecinin, çek iptali davası açma hakkı bulunmadığı gibi, mahkemeden bir ödemenin durdurulması kararı almasına da gerek olmadığını; çekin iptalini lehtar veya hâmilin isteyebileceğini; hatta keşideci davacının, zayi nedeniyle çekin iptalini isteme hakkı bulunmadığına göre, iptal davası sırasında çeki ibraz edene karşı istirdat davası da açamayacağı görüşünü ortaya koymaktadır¹⁰⁴.

Keşideci ya da keşideciyi, çekin elinden rızası dışında çıktığını ikna etmek suretiyle onu ödeme yasağı koymaya yönelten hâmil, HUMK m.101 vd.da düzenlenen “ihtiyati tedbir” kurumuna paralel olarak, on gün içerisinde iptal ya da istirdat istemiyle mahkemeye başvurmalıdır. Şayet bu süre içerisinde mahkemeye başvurulmaz ya da başvurulduğu halde durum muhataba bildirilmezse, ihtiyati tedbir niteliğinde olan ödeme yasağı kendiliğinden kalkmış olacak ve çek bedeli muhatap tarafından bloke hesaptan çözülerek, ibraz süresi içinde ödeme için çeki ibraz eden hâmile ödenecektir. Mahkemeye başvurulup dava açıldığı durumda ise, ödeme yasağı devam edecek, mahkemenin keşideciyi ya da çekin rızası dışında elinden çıktığını ileri süren üçüncü kişiyi haklı bulması durumunda çek karşılığı tekrar keşidecinin tasarrufuna hazır hale getirilecek; aksi takdirde ibraz süresi içinde çekin ödenmesi için muhataba ibraz eden “meşru hâmile” ödeme yapılacaktır¹⁰⁵.

“Ödeme yasağı” konusunda bizim de savunduğumuz; kanaatimizce hakkaniyete ve çekin niteliğine daha uygun olan bu görüşün Tasarıda da yer

¹⁰⁴ Y.19.HD. 21.2.2003 tarih E.2002/4495, K.2003/1319; Y.11.HD. 11.3.2003 tarih E.2001/9393, K.2002/2136 (Bu kararlar Kazancı Bilişim’in İçtihat ve Mevzuat Bilgi Bankası’ndan alınmıştır). Ayrıca bkz. **Narbay**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 101, dp.60’da belirtilen Yargıtay kararlarına.

¹⁰⁵ **Kendigelen**, Makalelerim-Çekten Cayma, s. 114; **Narbay**, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, s. 104; **Kendigelen**, Çek Hukuku, s. 224.

alması isabetli olacaktır. Bu nedenle, Tasarı madde 799'un üst başlığının "**Cekten Cayma ve Ödeme Yasağı**" olarak düzeltilmesi ve madde metninin de;

"1. Genel olarak

MADDE 799.- (1) Çekten cayma, ancak ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade eder.

(2) Çekten cayılmamışsa, muhatap, ibraz süresinin geçmesinden sonra da çeki ödeyebilir.

(3) Keşideci çekin kendisinin veya üçüncü bir kişinin elinden iradesi dışında çıkmış olduğu iddiasında ise muhatapın çeki ödemesini önleyebilir. Muhatap kendisine yöneltilmiş olan ödeme yasağı konulması istemi karşısında çek bedelini meşru hâmil lehine derhal bloke bir hesaba alır. Keşideci ya da çeki rızası dışında elinden çıkardığı iddiasında olan üçüncü kişi, muhataba ödeme yasağı konulduktan sonra en geç 10 gün içerisinde mahkemeye başvurarak çekin ödenmesinin durdurulması ve çekin kimin elinde olduğu bilinmiyorsa iptal; çekin kimin elinde bulunduğunun bilindiği durumda ise istirdat isteminde bulunmak zorundadır. Aksi halde çek bedeli muhatap tarafından, çeki ibraz süresi içinde ödenmek üzere ibraz etmiş olan meşru hâmile ödenir. Hukuka uygun olmayan ödeme yasağı konulmasının sonuçlarına keşideci katlanmak durumundadır" şeklinde hükme bağlanması gerektiği kanaatindeyiz.

9. Muhatapın İflâsı Halinde Çek Hâmilinin Hakları

Tasarı m.806 " (1) Hesaba geçirilmek üzere çekilen bir çekin hâmili, muhatap iflâs veya ödemelerini tatil etmiş veya aleyhine yapılan herhangi bir icra takibi semeresiz kalmışsa, çek bedelinin nakden ödenmesini muhataptan isteyebileceği gibi, ödememe halinde başvurma hakkını da kullanabilir" şeklinde düzenlenmiştir. Bu madde, yürürlükteki maddenin (6762 sayılı TTK m.718) çok az sadeleştirilmiş bir tekrarıdır.

Kanaatimizce, tıpkı poliçeye ilişkin madde 713'te yapıldığı gibi, bu madde metnine de, "ödemelerini tatil etmiş" ibarelerinden önce gelmek üzere "**bir ilâmla kanıtlanmamış olsa dahi**" ibarelerinin eklenmesi, hâmil açısından son derece isabetli bir düzenleme olacaktır.

Madde 806'da, hesaba geçirilmek üzere çekilen bir çekin hâmiline, "muhatapın iflâs etmiş olması", "muhatapın ödemelerini tatil etmiş olması" ve "muhatap aleyhindeki bir icra takibinin semeresiz kalması" durumlarında, "çek bedelinin nakden ödenmesini muhataptan isteme", ödememe halinde ise, "başvurma hakkını kullanabilme" imkânları verilmiştir. Hâmilin bu imkân-

lardan yararlanabilmesi için, yasada belirtilen bu olguların varlığını ispat etmesi gerekli ve yeterlidir¹⁰⁶. Hâmil, “muhatabın iflâs etmiş olması” olgusunu muhatap hakkında mahkemece verilmiş “iflâs kararı” ile; “muhatap hakkında yapılmış bir icra takibinin semeresiz kalması olgusunu”, takibi yapan icra müdürlüğünden alınacak “aciz belgesi” ile kanıtlayacaktır¹⁰⁷. Buna karşılık, “muhatabın ödemelerini tatil ettiğinin” kanıtlanması ise çok daha zor bir durumdur. *Eriş*, ödemelerin tatilinde, bu tatil halinin devamlı olması gerektiğini¹⁰⁸; muhatabın ödemelerini geçici olarak tatil etmesinin, çekin nakden ödenmesine hâmil yönünden bir hak sağlamayacağını ve muhatabın ödemelerini tatil ettiği halinin devamlı olduğunun ispatının da, çek hâmiline ait olduğunu ileri sürmektedir¹⁰⁹. Yazar son olarak, uyuşmazlık durumunda, mahkemede açılacak bir tespit davasıyla da bu devamlılığın ispat edilebileceğini belirtmektedir¹¹⁰.

Görüldüğü üzere, “muhatabın ödemelerini tatil etmiş olması” olgusunun nasıl ispat edileceği Tasarıda belirtilmemiştir. Öğretide öngörülen çözüm, hâmilin uyuşmazlık durumunda, bu olguyu “bir mahkeme ilâmına dayanarak” ispat edebileceği şeklindedir. Bu çözümün ise, hâmili zor durumda bırakacağı ortadadır. Oysa, benzer bir durum, yukarıda da açıkladığımız üzere¹¹¹, poliçeler hakkında Tasarıda dikkate alınmış ve kanaatimizce de yerinde olarak, hâmilin müracaat hakkını kullanması durumunda, “yasada öngörül-meyen birtakım usullerle kendisine engeller çıkarılmasının önüne geçilmek istenmiş” ve madde 713’ün metnine “**bir ilâmla kanıtlanmamış olsa dahi**” ibareleri eklenmiştir.

Sonuç olarak, kanaatimizce, Tasarı m.806’nın metninin “**Hesaba geçirilmek üzere çekilen bir çekin hâmili, muhatap iflâs etmiş veya bir ilâmla kanıtlanmamış olsa dahi ödemelerini tatil etmiş veya aleyhine yapılan herhangi bir icra takibi semeresiz kalmışsa, çek bedelinin nakden ödenmesini muhataptan isteyebileceği gibi, ödememe halinde başvurma**”

¹⁰⁶ *Eriş*, s. 267-268.

¹⁰⁷ *Eriş*, s. 268.

¹⁰⁸ “Ödemelerin tatili” olgusunun aynı zamanda “genel” olması gerektiği hususunda bkz. *Kuru/Arslan/Yılmaz*, s. 544; *Kuru*, s. 114; *Pekcamtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes*, s. 302.

¹⁰⁹ *Eriş*, s. 268.

¹¹⁰ *Eriş*, s. 268.

¹¹¹ Bkz. Poliçe’ye ilişkin yukarıdaki açıklamalarımıza.

hakkını da kullanabilir” şeklinde ifade edilmesi yararlı olacağı gibi, poliçeye ilişkin yapılan değişiklikle de paralellik arz edecektir.

10. Hâmilin Başvuru Hakkını Kullanması Durumunda İstenecek Olan Faiz

Çek hâmilinin başvuru hakkını kullandığı durumda isteyebileceği “faiz oranı”, 6762 sayılı TTK m.722, f.1, b.2’de “*İbraz gününden itibaren yüzde on faizini*” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme, öğretici ve uygulamada büyük tartışmalara ve farklı görüşlerin savunulmasına neden olmuştur¹¹². Tasarıda, bu tartışma ve görüş ayrılıkları dikkate alınarak bent hükmü “*ibraz gününden itibaren bu tutarın faizini,*” şeklinde düzenlenmiştir (Tasarı m.810, f.1, b.b). Yapılan bu değişiklikle, “sabit faiz” düzenlemesi kaldırılmış; böylece bu konudaki görüş farklılıklarına ve tartışmalara son verilmiştir. Ancak, bu isabetli değişiklik hakkında madde gerekçelerinde herhangi bir açıklama yer almaması bir eksiklik ve bu eksiklik maddeye gerekçe yazılması suretiyle giderilmelidir.

e. Kambiyo Senetlerine Benzeyen Senetler ve Diğer Emre Yazılı Senetler

İzinsiz Umumî Mağaza Açanlar

1. Ciro Sözü Kabil Olan Diğer Senetler

Tasarı m.831’in yürürlükteki Kanunda karşılığı olan madde (6762 sayılı TTK m.743) 2 (iki) fıkradan oluştuğu halde, Tasarı düzenlemesi 3 (üç) fıkradan meydana gelmiştir. Bu farklılığın sebebi, Tasarıdaki maddeye “yeni bir fıkra”nın eklenmiş olmasıdır. Eklenen yeni fıkra hükmü şöyledir: “*İmza edenin, yer, zaman ve miktar bakımından belirli nakdî ödemelerde bulunmak ve belirli miktarda misli şeyler teslim etmek borçlanmasını içeren senetler, açıkça emre yazılı oldukları takdirde ciro ile devredilebilirler (m.831, f.1)*”. Bu fıkra ile, bir kişinin “yer, zaman ve miktar bakımından belirli nakdî ödemelerde bulunmak” ve “belirli miktarda misli şeyler borçlanmasını içeren senetlerin”, “açıkça emre yazılı” olmaları durumunda, “ciro” ile devredilebilecekleri öngörülmüştür. Tasarı madde metnine, yürürlükteki Kanunda olmayan bu fıkra hükmünün ne amaçla eklendiğine ilişkin

¹¹² Bkz. Eriş, s. 291-297; Kendigelen, Çek Hukuku, s. 243-245.

madde gerekçelerinde herhangi bir açıklama bulunmaması bir eksiklik ve bu eksiklik maddeye gerekçe yazılması suretiyle giderilmelidir.

Tasarı m.831, f.2 hükmünün, yürürlükteki Kanunda karşılığı olan m.743, f.1 hükmü tek bir cümleden oluşmakta iken; Tasarı m.831, f.2, yeniden kaleme alınmış ve 2 (iki) cümleden oluşmuştur. Düzenleme şu şekildedir: **“Bu senetler ve makbuz senetleri, varant ve konişmento gibi cirosu kabil olan senetler hakkında, cironun şekli, hâmilin hak sahipliği ve senedi elinde bulundurmanın onu geri vermekle yükümlü olması hususlarında, poliçelere ilişkin hükümler geçerlidir. İptal konusunda, varant ve makbuz senedi dışındaki emre yazılı senetlere poliçelere ilişkin hükümler uygulanır”**. Görüldüğü üzere, fıkranın ikinci cümlesinde, “varant” ve “makbuz senedi” dışındaki emre yazılı senetlerin iptali konusunda poliçelere ilişkin hükümlerin uygulanacağı, varant ve makbuz senedinin iptalinde ise, poliçelere ilişkin iptal hükümlerinin uygulanmayacağı “özel olarak” belirtilmiştir. “Varant ve “makbuz senedinin iptali konusu” yürürlükteki Kanunda iki ayrı maddede ve iki farklı şekilde düzenlenmiş olması nedeniyle öğretilde eleştiri konusu olmuştur. *İmregün*¹¹³, 6762 sayılı TTK m.743 hükmünün, TTK m.761 ile çeliştiğini ifade ettikten sonra, devamla “... emre yazılı senetlerin ziya ve iptali için bir genel hüküm getirmeyip, bunu poliçelerde düzenlemek ve bu suretle makbuz senedi ve varant'a uygulamak prosedür açısından açık çelişkili durum yaratmak, bunu da 20 madde farkla Yasada düzenlemek, Yasa koyucunun özensiz tutumunu vurgulamaktadır” demek suretiyle, kanaatimizce de son derece yerinde olarak, “makbuz senedi ve varant”ın poliçenin iptaline ilişkin hükümlere tabi kılınmaması gerektiğini belirtmektedir¹¹⁴. Tasarıda, öğretilde yapılan eleştiriler dikkate alınmış ve “cirosu kabil olan diğer senetler” kenar başlıklı m.831, f.2'nin son cümlesinde **“İptal konusunda, varant ve makbuz senedi dışındaki emre yazılı senetlere poliçelere ilişkin hükümler uygulanır”** hükmü getirilmiş; böylece, “makbuz senedi ve varant”ın iptali konusunda poliçe hükümlerinin değil, özel düzenleme durumunda olan “senetlerin ziyayı” kenar başlıklı Tasarı m.849'un; “varant ve makbuz senedi dışındaki emre yazılı senetlere” ise, poliçelere ilişkin hükümlerin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Tasarı m.831'de yapılan bu değişikliklere ilişkin

¹¹³ *İmregün*, s. 33.

¹¹⁴ *İmregün*, s. 33; *Poroy/Tekinalp* de, yürürlükteki Kanunun öngördüğü bu durumu aksaklık olarak nitelendirmektedir (*Poroy/Tekinalp*, s. 95, N.141).

madde gerekçelerinde herhangi bir açıklama bulunmaması bir eksiklik ve bu eksiklik maddeye gerekçe yazılması suretiyle giderilmelidir.

2. Umumî Mağazalar

Tasarı m.832 düzenlemesi 3 (üç) fıkradan oluşmuştur. Yürürlükteki madde düzenlemesi ise (6762 sayılı TTK m.744), 4 (dört) fıkradan meydana gelmiştir. Bu değişikliğin sebebi, yürürlükteki maddenin ikinci fıkrasının, Tasarı m.832'nin 1 inci fıkrasına ikinci (2 inci) cümle olarak eklenmiş olmasıdır.

Diğer taraftan yürürlükteki maddenin 3 üncü fıkrasında (6762 sayılı TTK m.744) "izinsiz umumi mağaza açanlar hakkında TCK'nın 526'ncı maddesinin tatbik olunacağı" belirtilmişken, Tasarı m.832, f.2 yeniden kaleme alınmak suretiyle "*Umumî mağazalar Sanayi ve Ticaret Bakanlığının izniyle kurulur. İzin almadan umumî mağaza açarak makbuz senedi veya varant düzenleyenler, üç aydan altı aya kadar hapis ve doksan günden az olmamak üzere adli para cezasıyla cezalandırılır*" şeklinde ifade edilmiştir. Böylece, 1926 tarihli TCK'nın 526 ncı maddesine atıf yapmak yerine, daha isabetli bir tercihle uygulanacak cezaî düzenleme açıkça belirtilmiştir. Tasarı m.832'de yapılan bu değişikliklere ilişkin madde gerekçelerinde herhangi bir açıklama bulunmaması bir eksiklik ve bu eksiklik maddeye gerekçe yazılması suretiyle giderilmelidir.